№ 47 ՇԱԲԱԹ ՄԱՐՏԻ 1

1908

ՇԱԲԱԹ ՄԱՐՏԻ 1 № 47

ԵՐԵՍՈՒՆՎԵՑԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը 6 րուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԷՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրութեան մէջ.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція „Мшакъ" Базарная ул. д. Тамамшева № 16.
Կամ Tiflis, Rédaction „Mschak".
Տէլէֆօն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամէն լեզուով
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ.
Տէլէֆօն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՄՇԱԿ
(36-րդ ՏԱՐԻ)
ԱԶԱՏԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ
Հասցէն՝
ТИФЛИСЪ, Редакція «МШАКЪ».
TIFLIS, Rédaction du journal «MSCHAK».

12 ամսվայ համար	„ „	10 ր.
11 „ „	„ „	„
10 „ „	„ „	9 ր.
9 „ „	„ „	8 ր.
8 „ „	„ „	7 ր.
7 „ „	„ „	6 ր.
6 „ „	„ „	„
Մնացած ամիսները ամսական ՄԷԿ րուբլի		
Մարտի 1-ից մինչև յուլիսի 1-ը		3 ր.
Ամերիկա տարեկան	„	6 դոլլար
Եւրոպա	„ „ „	30 ֆրանկ
Պարսկաստան	„ „	10 րուբլի

ԲԱԳՈՒԻ
ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԻՆ

Մարտի 1-ից Բագուի մեր բոլոր բաժանորդները հնարաւորութիւն ունեն ստանալու «Մշակի» ամեն մի համարը լոյս տեսած օրը կամ երկրորդ օրը վաղ առաւօտեան։ Եթէ որևէ բաժանորդ թերթ չէ ստանում, կամ ստանում է շատ ուշ, կարող է բողոքով դիմել

մեր գործակալ ՏԻԳՐԱՆ ՍԱՐԳՍԵԱՆԻՆ
ՀՐԱԳՐԱԿԱՆ ԲԻՒՐՕ
«ՅՈՅՍ»
(Уголъ Балаханской и Магазинной ул.)
Նոյն տեղում ընդունվում են «Մշակի» բաժանորդագրութիւն և յայտարարութիւններ, նոյնպէս և կատարվում է հատավաճառութիւն։

ԲԱՐԵՆՐՁՄԱՆ ՆԱԽԱԳԱՒԹՈՒՄ

Մենք մեծ գոհունակութեամբ կարող ենք արձանագրել, որ մեր դրացի մահմեդական ազգաբնակութեան մէջ վերջին տարիներս բաւական առաջ գնաց քննադատական վերաբերմունքը դէպի իրանց աւանդական հասկացողութիւնները և կենցաղակերպը։

Թէ Անդրկովկասի սահմաններում և թէ Պարսկաստանում մահմեդական տարրը ցնցվեց ազատագրական շարժումից և սկսեց փորձեր անել վերաշինելու իր կեանքը նոր հիմունքների վրա։

Միթէ կարելի էր մի քանի տարի սրանից առաջ հաւատալ, որ Թուրքը և պարսիկը առանց վրդովվելու և առանց մոլեռանդական մղձաւանջի մէջ ընկղմվելու կարող կը լինեն լսել քննադատութիւններ և յարձակումներ իրանց սովորութիւնների, աւանդութիւնների և ամբողջ կենցաղավարութեան վերաբերութեամբ։

Իսկ մենք հասանք ժամանակների, երբ մեր մահմեդական հարևանը ոչ միայն համբերութեամբ լսում է քննադատական խօսքը, այլ և գարմանք է յայտնում, երբ մի ուրիշը պաշտպանում է հինը և բացասում է նոր պահանջները։

Անշուշտ՝ կարճ միջոցում բարձր կուլտուրայի տէր չէ կարող դառնալ մի ազգ և ժողովուրդ, որ երկար ժամանակ զրկված է եղել լուսաւոր կեանքի հիմնաւոր ազդեցութիւնից, և մենք լաւ գիտենք, որ Թուրքը և պարսիկը դեռ շատ երկար ժամանակներ տարուբերվելու են զանազան հակառակ հոսանքների մէջ, մինչև որ կընկնեն կանոնաւոր զարգացման հաստատ շաւղի վրա. բայց և այնպէս ինքնաքննութեան այն գործողութիւնը, որ մենք ներկայումս նկատում ենք մահմեդական շրջաններում, կը թողնէ իրականութեան մէջ ուժեղ և բեղմնաւոր սաղմեր, որոնք զարգանալով և արմատներ գցելով ժողովրդական գիտակցութեան մէջ՝ կը հասունացնեն ժամանակով այնպիսի շարժումներ, որոնք կը վերանորոգեն մահմեդական ժողովրդի կեանքը։

Եթէ մի քանի տարի առաջ հազար տեսակ երկիւղներով և զգուշութիւններով պէտք է խօսէիր դուք մահմեդականի հետ, որպէսզի նրան ընտելացնէիք եւրոպական կեանքի պահանջներին, այժմ արդէն բացված են դռները նոր խօսքի և նոր պատգամի յայտարարութեան համար։ Եւ եթէ այսօր այդ խօսքը ու պատգամը դեռ իրականութեան մէջ չեն մարմնանում, չեն դառնում կեանքի գործօն, նրանք արդէն հնչում են իբրև անհրաժեշտութեան և պահանջի նշանակալից ձայներ, որոնց վիճակված է ճակատագրական ուժով կերպարանափոխել կեանքը և նրան վերաստեղծել նոր հիմքերի վրա։

Քիչ է և շատ քիչ է իրականութեան դրական արդիւնքը. բայց այնպիսի մի յետադէմ և մոլեռանդ տարրի համար, ինչպէս եղել է մինչև այժմ մահմեդական մասսան, այն, ինչ որ ներս մտաւ և՝ պատռելով վարագոյրը՝ բացեց ասպարէզ ազատ օդի ու լոյսի հոսանքների համար, արդէն մի մեծ առաջադիմութիւն է և սկիզբն է մի դարեշրջանի, որի մէջ մտնում է մահմեդական տարրի գիտակցութիւնը և կեանքը։

Ա. Քալանթար

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Շահի հեռագիրը Թաւրիզի հայերին

Թաւրիզի հայ վաճառականապետ Զաքարիա Նազարբէգեան շնորհաւորած լինելով շահի անվտանգ ազատութիւնը, շահը հետևեալ հեռագիրն է ուղղել ի պատասխան պ. Զ. Նազարբէգեանին.

«Ձեր շնորհաւորական և մաղթողական հեռագրական դիմումի առիթով ուրախութիւնս եմ յայտնում»։

—

Թաւրիզից փետրվարի 23-ից մեզ գրում են.

Այսօր Միանդաբից հետևեալ հեռագիրն ստացվեց. «Ճահգաղէ Իմամ-Ղուլի-Միրզան Դեհբոքրի աղաների հետ միասին, որոնց Ֆարման-Ֆարման ապահովութիւն տալով բերել էր այստեղ, փետրվարի 21-ին 100 հոգի կօզակներով և կուլամով, 100 սարբազներով և 50 ձիաւորով ուղևորվեցին Ակրիկաշ գիւղը՝ մնալու այնտեղ, մինչև որ Թիւրքաց ասկեարը Սօվուջ-Բուլաղից միանգամայն կը հեռանայ։

«Փետրվարի 22-ին կօզակների զօրապետ Խուդայեար-խանը 25 հոգի կօզակներով Ակրիկաշից պէտք է գնայ Սօվուջ-Բուլաղ։

«Այսօր Սարդար-մուքրին, Սուճայիմամալիքը և Էյզամլմամալիքը—բէկզադէ և խանզադէ քիւրդ կալուածատէրերը, որոնց մօտ Ֆարման-Ֆարման մարդ ուղարկելով՝ ապահովութիւն էր տուել—մեծ բազմութեամբ ու ձիաւորներով եկան ներկայացան Ֆարման-Ֆարմային։ Վերջինս նրանց սիրաշահելով՝ մի քանի ձիաւորներով պահեց իր մօտ, մնացած ծառայողներին ու ձիաւորներին ուղարկեց Սուճայիմամալիքի գիւղօրայքը։ Ինչպէս երևում է, բէկզադէ և խանզադէ աղաները իրանց նախկին ընթացքից կշտացել են և այժմ անկեղծ սրտով եկել ներկայացել են Ֆարման-Ֆարմային։

«Այս րօպէիս լուր հասաւ, որ Բայազիտ աղան ձիաւորներով եկել է Հաջի-Էլխանի գիւղը։ Նրա նպատակն է յարձակվել Էյզամլմամալիքի գիւղերի վրա։ Այս լուրը ստուգելու համար մարդ ուղարկվեց ճիշտ տեղեկութիւններ բերելու»։

Ինչպէս լսվում է, Արդաբիլի շրջակայքում գտնվող շահսօվանները ըմբոստացել են կառավարութեան դէմ և մերժում են պետական հարկերը վճարել։ Ֆարման-Ֆարման որոշել է Սօվուջ-Բուլաղը հանգստացնելուց յետոյ՝ իր բանակով անցնել Արդաբիլ և պատժել ու հանգստացնել շահսօվաններին։

Թաւրիզի նախկին անջումանը գրեթէ գոյութիւն չունի։ Դավաչի և Սրխաբ թաղերի բնակիչները նոր անջուման են բացել՝ «անջուման իսլամիւս» անունով։ Նախագահ են ընտրել Միր-Հաշիմին։ Այս նոր անջումանը կառավարութեանը կողմնակից լինելով՝ առայժմ խոհեմ է գործում։ Զ.

—

Այսօրվանից մենք տալիս ենք մեր ընթերցողներին «Պետերբուրգի Հեռագրական Գործակալութեան հեռագիրները։»

—

Կ. Պօլսից հաղորդում են, թէ անգլիական դեսպանատունը ի զուր բազմաթիւ առաջարկութիւններ արեց Բ. Դրանը, որպէսզի հայկական վեց նահանգներում բարենորոգումներ մտցվեն, սպառնալով հակառակ դէպքում պետութիւնների միահամուռ ստիպումով մակեդօնական բարենորոգութիւնների ծրագրի նման մի ծրագիր գործադրել տալ Թիւրքիային՝ յիշեալ նահանգներում։ Դուռը խուլ մնաց այս դիմումներին, որովհետև համոզված է, թէ Ռուսաստանը չի համաձայնվի այդպիսի մի ծրագրի գործադրութեանը Թիւրքահայաստանում։

—

Թէհրան.—Շիրազում, տեղական խանի որդու կեանքի դէմ կատարված մահափորձի ժամանակ, սպանվել են 9 հոգի, որոնց թւում նաև մի մօլլա։

Պրինց Սալա-ուդ-Դօվլէին, որին մի փոքր ազատութիւն էր տրված, վերստին ձերբակալեցին իր պալատում, Նէյրադաբադում։

Թէհրանում սպանութիւնները շատացել են։ Գիշերը սպանել են երկու հոգու։ («Հ. Գ.»)

—

Բագու, 27 փետրվարի

Խան-Հուսէյնօվի և Հաջի-Աղայի բռնաւորված նաւերը, որոնք պատրաստվում էին խարիսխը վերցնել, ակցիզի վարչութեան կարգադրութեամբ ձերբակալվեցին։

Ակցիզը անճշտապահ վճարողների դէմ բռնեսխանների այս բնորոշ միջոցը մեծ իրարանցում ձգեց Բագուի նաւթարդիւնաբերողների մէջ։

—

Նովորոսիյսկ.—Նահանգապետի, քաղաքագլխի և զինւորական կառավարչի միջև այդու պատճառով թիւրիմացութիւններ ծագեցին։ Նահանգապետը և քաղաքագլուխը բողոքով դիմեցին Թիֆլիս։

—

Ուրմիա.—Ուղղափառ հոգևորականութիւնը և ռուսները դիմեցին միտրոպոլիտ Անտոնիյին, գանգատվելով Մար Իլիա եպիսկոպոսի մասին, որ չէ համապատասխանում իր կոչմանը։ Հոգևորականութիւնը և հօտը հրաժարվում են հնազանդվել եպիսկոպոսին և խնդրում են նշանակել ուրիշին։ („Յ.")

—

Պետերբուրգ.—Լուրերին նայած, հոկտեմբերեաննների պաշտօնական „Голосъ Москвы" թերթը շուտով կը դադարեցնէ իր գոյութիւնը ընթերցողներ չունենալու պատճառով։ („Кс.")

—

Վիէննա.—«Կոր. Բիւրօյին» հեռագրում են Կ. Պօլսից, որ Դիակօվում տեղի ունեցած դէպքերի պատճառով աւստրօ-ունգարական և ռուսաց դեսպանները Բ. Դրան առաջ համապատասխան քայլեր արին։

Բ. Դուռը անմիջապէս հրամայեց 6 բատալիօն ուղարկել դէպքի տեղը։

Բալկանեան պետութիւնների տեղական դիպլօմատիական ներկայացուցիչների մէջ եռանդով քննութեան է ենթարկվում դիպլօմատիական մի հեռագրի վրա հիմնված այն լուրը՝ թէ Անգլիան փետրվարի 25-ին մեծ պետութիւններին պաշտօնական առաջարկութիւն է արել մի մահմեդական կամ քրիստոնեայ գեներալ-նահանգապետ նշանակել Մակեդօնիայում, որի փոխարէն Անգլիան ապահովում է Եւրոպական Թիւրքիայի տերրիտօրիալ անձեռնմխելիութիւնը։

—

Խրիստիանիա.—Փետրվարի 26-ին, ցերեկով, մի անյայտ անձն «ռեմինգտօն» նոր սիստեմի հրացանից սկսեց կրակել արքայական ամրոցի վրա։ Գնդակներից մի քանիսը ծակելով պատուհանների ապակիները՝ խրվեցին պալատի պատերի մէջ։ Ձերբակալվածը բացատրեց, որ մտադրութիւն ունէր սպանել Գաակօն թագաւորին։ Նրա մօտ գտնվեցին փամփուշտներ։

Պարզված է, որ կրակողը գործարանի բանւոր է, շվէդացի և մի քանի տարի է ինչ ապրում է Խրիստիանիայում։ Սկզբում նա պահվում էր խելագարների տանը։

Արքայական զոյգը ներկայումս գտնվում է Վօկսէլ-կօլլէնում։

Վօրօնէժ.—Նիժնի-Դէվիցկի գաւառի Կօչէտօվկա գիւղում զինված ամբոխը յարձակվեց ուրեադնիկի և հինգ պահակների վրա, որոնք ձերբակալում էին «Գիւղացիական եղբայրութիւն» յանցաւոր կազմակերպութեան պատկանող երկու գիւղացիների։ Երկուստեք սկսվեց հրացանաձգութիւն։ Սպանված են 6 հոգի, որոնցից մէկը կին է, որ պատահմամբ անցնում էր դէպքի մօտով։ Վիրաւորված են 6 հոգի։ Ձերբակալված են 13 դրդիչներ։ Հանգստութիւնը գիւղում վերահաստատված է։ («Հ. Գ.»)

—

Ուրմի, 13 փետրվարի

Մեր նախընթաց նամակով յայտնել էինք, թէ «փետրվարը չը բոլորած՝ ականատես կը լինենք մի արիւնահեղ պատերազմի, եթէ խնդիրը Սօվուջ-Բուլաղով չը փակվի»։

Հաստատ է այժմ, որ Սօվուջ-Բուլաղի խնդիրը փակվեց։

Ֆարման-Ֆարման և պրինց Իմամ-Ղուլի-Միրզան իրանց 20,000-անոց զօրաբանակը Միանդաբից Սօվուջ-Բուլաղ շարժելու հրահանգված էին, ուստի շուտով պէտք էր պարսիկների և Թիւրքերի դիպլօմատիական յարաբերութիւնները խզվէին և սկիզբ դրվէր պարսկա-Թիւրքական պատերազմին։ Իսկ մինչև այդ՝ պրինց Իմամ-Ղուլի-Միրզան, առանց զինւորական ույժերի, գնում է Սօվուջ-Բուլաղ և առաջարկում առժամանակ քաղաքին իշխող սուլթանական կառավարիչներին՝ միանգամից թողնել քաղաքը իր սահմաններով։ Վերջինները, անշուշտ, հրահանգված լինելով իրանց կառավարութիւնից, քաշվում դադար են առնում Հին Լայիջանում, որ երկու տարի է իւրացնել են աշխատում։

Առայժմ պատերազմի ուրուականը թւում է անհետացած։ Սակայն, երևից է, անհամաձայնութիւնը կը վերանայ պարսկական մի կէտի գրաւումով, այլապէս Թիւրքիայի ազդեցութիւնը զրոյի կը հաւասարվի։

Այստեղ գտնվող երկու կառավարութիւնների ընտրեալները սահմանային հարցի կարգաւորման մասին շարունակ բանակցում և մնում են գաղտնապահ։

Ինչպէս ասում են, պարսից ընտրեալները նեղ տեղն են դրել Թիւրքերին։

Աբգար Տէր-Եսայեանց

—

Եւրոպական թերթերը հաղորդում են, թէ նշանաւոր հայ գեղանկարիչ Փօլոս Զարքեանը 1907 թւին պատւի վկայագրի, ոսկէ խաչի և ոսկէ մեդալի է արժանացել Ֆրանսիայի գեղարուեստական ցուցահանդէսի կողմից։ Մի ուրիշ հայ էլ, Համազասպ Հաքի, Բրիւքսէլի միջազգային արուեստահանդէսի կողմից արժանացել է ոսկէ մեդալ կրելու վկայականի՝ իր պատրաստած օ-դը-կօլօնի համար։

Լ. ՏՈԼՍՏՈՅԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԻ ԱՌԻԹՈՎ

«Մշակի» № 44-ում մենք տուինք տեղեկութիւն նշանաւոր ռուս վիպասան և փիլիսոփայ Լեվ Տօլստօյի յօբելեանի մասին, որ պէտք է կատարվի ներկայ տարվայ օգոստոսի 28-ին, երբ լրանում է Տօլստօյի 80-ամեակը։

Այդ յօբելեանը արձագանք կը գտնէ ոչ միայն Ռուսաստանում, այլ և ամբողջ լուսաւորված աշխարհում։

Մենք հայերս, որ Լ. Տօլստօյի թէ ռուսական բնագիրները ընթերցասիրելով և թէ նրա գրուածքների թարգմանութիւններից օգտվելով ազդվել ենք նրա մտքերից, աշխարհահայեացքից ու գեղարուեստական երկերից և ունենք մեր մէջ նշանաւոր գրողի ջերմեռանդ յարողներ և երկրպագուներ, անշուշտ կը մասնակցենք յօբելեանին ամենայն պատրաստականութեամբ և անկեղծութեամբ։

Մտքի և գեղարուեստի նշանաւոր ներկայացուցչին կը շտապենք յայտնել մեր երախտագիտական յարգանքը։

«Մշակի» խմբագրութիւնը պատրաստ է զգացմունքների թարգման հանդիսանալ այն բոլոր անձերի համար, որոնք կը ցանկանան նրա միջոցով մասնակցել յօբելեանի տօնելուն իրանց ողջոյններով և շնորհաւորութիւններով։

Ա. Ք.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

Գանձակ, 27 փետրվարի

Ամսիս 26-ի առաւօտեան ժամը մօտ 8-ին Նորաշէնցի գրագիր Մանուէլ Տէր-Աբրահամեանը Կորինաշէնից գալու միջոցին յարձակման է ենթարկվել երկու չարագործների կողմից, որոնք գրագրից խլել են 174 ր. 60 կ. ու նրան էլ թեթև վիրաւորել։ Կողոպտածի հարայ-հրոցի վրա՝ նրա ետևից Գանձակ եկող մի-երկու հոգի հետապնդում են չարագործներին, որոնք կարողանում են անյայտանալ։ Սակայն մի չարագործը հէնց երէկ էլ ձերբակալվեց։ Միւսին էլ հետամուտ են լինում։

Նոյն օրը, երեկոյեան ժամը մօտ 7-ին, մի պատանի թակում է մի տան բակի դուռը, ուր, ի միջի այլ կենողների, բնակվում է և Անանիա քահ. Շիրակունին։ Բակի դուռը հէնց ինքը քահանան է բաց անում։ Պատանին քահանայի վրա կրակում է ատրճանից չորս անգամ, բայց անհետևանք, և ապա փախչում։

Եփրեմ Աղաջ. Սահակեանը յայտնել է ոստիկանութեանը, թէ իր պահեստից 75 քսակ ալիւր է գողացված։ Դա երկրորդ դէպքն է, որ պատահում է յիշեալ պահեստատիրոջ հետ։ Գողութեան հետքը տանում է Թուրքաց մասը։

Քաղաքիս առաջնակարգ վաճառական եղբ. Սուքիասեանները դարձեալ ստացել են անստորագիր մի նամակ, որով պահանջվում է նրանցից՝ մի պարոնի յանձնել 1000 ր.։ Նոյնպիսի մի նամակ էլ ստացել է Մ. Տէր-Մարտիրոսեանը, որից պահանջում են 400 ր. տանել-դնել ինչ-որ չինարի ծառի տակին։ Նամակ ստացողները այս մասին յայտնել են ոստիկանութեանը։

Անտառապետի օգնական Լևոն Տէր-Աւետիքեանն իր հայրենի Բանանց գիւղի ուսումնարանին նուիրել է 200 ր., իսկ Կորինաշէն գիւղի դպրոցի շինութեան համար՝ 100 ր.։ Նոյն անձը փետ. 23-ին քաղաքիս բանտարկեալներին, առանց կրօնի խտրութեան, բաժանել է թէյ և շաքար։

Մեզանում կենսական մթերքները հետևեալ գներն ունեն ներկայումս. Տաւարի մսի ֆունտն արժէ 14 կ., ոչխարինը՝ 20—22 կ., գառանը՝ 28—30 կ.։ Սակագինն էժան է, բայց ո՞վ է ուշադրութիւն դարձնողը։ Մեծ պասը եկաւ, սակայն պասի մթերքներն էլ են թանգ՝ համեմատած անցեալ տարիների հետ։

Սագան

—

Խանքենդ, 25 փետրվարի

Յայտնի է, որ հայ-Թուրքական ընդհարման հետևանքով՝ շուշեցի հայերի մէջ միտք յղացաւ Շուշին լեռնային ճանապարհով միացնելու Գանձակի հետ։ Այդ խճուղին, ի միջի այլ առաւելութիւնների, կարևորութիւն է ստանում և՝ այն տեսակէտից, որ հացաւէտ Ջրաբերդը միացնելու է Խաչէնի շրջանի և Շուշու հետ։ Խճուղու կառուցման գործը, որ բացառապէս հայերի ձեռքին էր գտնվում և սկզբում բաւականին խոչընդոտների հանդիպեց ադմինիստրացիայի կողմից, ներկայումս, ահա մի քանի օր է ինչ կառավարութիւնը իր վրա է վերցրել։ Խնդրի այս կերպ լուծմանը նպաստել է Շուշու զինւորական գլխաւոր Իվանօվը՝ պաշտպանաս-

ւոր իշխանութեանը տուած իր մի զեկուցումով: Միայն թէ՝ այդ խճուղու կառուցման գործում քարքարոտ տեղերը հարթելը մնում է դարձեալ հայերի վրա: Այդպիսի տեղ՝ Ցեխ-ձորն էր, որ արդէն աւարտված է, և Ղարաբթլուի ձորակը, որի տարածութիւնն է 8 վերստ և դեռ մնում է չը շինված:

* *

—

Գանձակ, 27 փետրվարի

Շանտաժիստները վերջերս, շնորհիւ ոստիկանութեան ձեռք առած եռանդուն միջոցների, լռել էին: Բայց որովհետև հասարակութիւնը լուռ հանդիսատեսի դերից չէր դուրս գալիս և ճրիակերներին ձերբակալելու գործում չէր օգնում ոստիկանութեանը, այդ պատճառով շանտաժիստները նորից գլուխ են բարձրացրել: Այսպէս՝ մի քանի օր սրանից առաջ երեկոյեան կողոպտվեց քաղաքիս բնակիչ Գեօղակեանը: Աւազակները չը ձերբակալվեցին: Իսկ երէկ, փետր. 26-ին, ցերեկ. ժ. 11—12-ին, Մօլլաջալու փողոցում երեք երիտասարդներ նահ. դատարանի ծառայող Բեկնազարեանին կողոպտեցին: Ոստիկանութեանը, սակայն, աջողվեց աւազակներից մէկին ձերբակալել: Ձերբակալվածը պատկանում է ունևոր ընտանիքի: Նրա հայրը վերադարձրեց Բէգնազարեանից գողացված 174 ր.:

Ահա քանի օր է, ինչ քաղաքիս Թուրքաց մասի Բաղմանլար թաղում խիստ խուզարկութիւններ են կատարվում: Հետևանքի մասին ճիշտ տեղեկութիւններ դեռ ևս չը կան:

Երկաթուղիների գնացքների ուշանալը մեզ մօտ քրօնիկական բնաւորութիւն է առացել: Այդ բանի վրա պարտաւոր է լուրջ ուշադրութիւն դարձնել երկաթուղու վարչութիւնը:

Կողմնակի

—

Երևան, 20 փետր.

Ահա ձեզ մի բնորոշ դէպք մեր ներկայ բարքերից: Այս դէպքը մեր հասարակութեան խօսակցութեան առարկան է դառել ներկայումս:

Փետրվարի 9-ին երկու հոգի, բանւորի հագուստներ հագած, գալիս են քաղաքիս Ցեխ մէյդան տեղում վաճառական X-ի մօտ և խնդրում են նրանից ցոյց տալ իրանց՝ առաջնորդի բնակարանը: Վաճառականը հետաքրքրվում է նրանցով, թէ ինչ գործ պիտի ունենան առաջնորդի հետ: Նրանք էլ ասում են. «Բեզնից պահենք, Աստուծուց ինչ պահենք. մշակութիւն անելիս՝ էս փողերը գտել ենք հողի մէջ մի պղնձէ ամանում լցրած»: Այս ասելով, նրանք տալիս են վաճառականին հին մի ռուբլանոց, յիսուն-կոպէկանոց արծաթ և հինգ ռուբլանոց ոսկէ փող (полуимперіалъ): Վաճառականը մատներով քերում է փողերի վրայի հողը և, զննելով մուշտարու աչքով ու տեսնելով որ իսկական հին փողեր են, ասում է. «Ես էլ հին փող առնող եմ. ինչ արժէ»: Նրանք ազէտ ձևանալով՝ ասում են. «Աղա, մենք չենք իմանում. ինչ ուզում ես՝ տուր»: Վաճառականը տալիս է 5 ռուբլանոցին 3 ր., իսկ մէկ ու կէս ռուբլու արժէքին՝ մի ռուբլի: Նրանք էլ օրհնելով վաճառականին՝ ուզում են հեռանալ, բայց …ս խօսք է բաց անում մնացածի մասին: «Բանւորները» պայմանաւորվելուց յետոյ խոստանում են միւս օրը, երբ մութն ընկնի, յանձնել նրան մնացած փողերը:

Հետևեալ առաւօտեան նոյն մարդիկ գալիս են վաճառականի մօտ և յայտնում, թէ ոսկեքանչիրից քանի հատ է: Վաճառականը ինքն իրան հաշւելով տեսնում է, որ անում է 15,000 ր., և ապա նրանց ասում է. «Կը տամ 3000 ր.»: «Բանւորները» համաձայնվում են, միայն խնդրելով որ նա այդ 3000 ր. բոլորը տայ «աղջիկ պատկերով փողով» (հարիւրանոց), պատճառաբանելով որ բացի դրանից ուրիշ փող չեն ճանաչում և խոստանալով նոյն օրը երեկոյեան ժամը 7-ին գալ:

Որոշված ժամին «բանւորները» գալիս են և բերում մի տոպրակ միայն, ներողութիւն խնդրելով որ միմիայն մի մասը կարողացան բերել՝ աչքի չընկնելու համար, իսկ միւս մասը կը բերեն հետևեալ օրը: Փողերը փոխադարձաբար քննելուց յետոյ՝ «բանւորները» առաջարկում են վաճառականին՝ իր փողերը կապել իրանց ձեռում ունեցած թաշկինակում և դնել իրանց բերած տոպրակի մէջ ու երկուսը միասին դնել այդտեղ եղած սնդուկում, որի բանալին կը վերցնեն իրանք բանւորները: Վաճառականը համաձայնվում է: Այդ միջոցին «բանւորներից» մէկը սկսում է խօսեցնել վաճառականին և կնոջը, իսկ միւս ընկերը …երով թաշկինակը դնում է իր արխալուղի ծոցը՝ մի ուրիշ նոյնանման թաշկինակ, որ նախօրօք պատրաստած են ունենում, որի մէջ զանազան լրագրի կտորներ են …թաթված լինում, իսկոյն մի ակնթարթում հանելով իր գրպանից ու դնելով տոպրակի մէջ և զետեղելով սնդուկում: Սնդուկը կողպում է ու բանալին …ցնում:

Վաճառականին օրհնելուց և մի երկու բաժակ էլ օղի կոնծելուց յետոյ, «բանւորները» բարի-գիշեր են ասում ու հեռանում, խոստանալով որ միւս օրը կը գան և կը բերեն մնացած հին փողերը:

Բայց միւս օրը վաճառականը որոշված ժամին զուր է սպասում իր հիւրերին: Նրանք ուշանում են ու ուշանում: Չը կան ու չը կան: Վերջապէս վաճառականն իր կնոջ թախանձանքին զիջանելով կոտրում է սնդուկը ու հին դրամների տեղ գտնում տոպրակի մէջ ասֆալտ, իսկ թաշկինակի մէջ՝ լրագրի կտորներ...:

Գ. Աղազարեան

—

Գանձակ, 17 փետր.

Այս կարիքի ծով օրերում, երբ գիւղացին իր միակ «ընկեր»—յոյս ներշնչող եզը, կովը ու բեռնակիր անասունները վաճառքի է հանում՝ ազատելու սովի ճիրաններում հայ աղերսող երեխաներին, երբ այս ձմռան դաժան ցրտերին թողած տուն-տեղ, պանդխտութեան գաւազանին պլած, իր կեանքը մաշելով նպատակ ունի պարզիտ վաշխառուից իր տունը ազատելու վաճառք հանելուց, տիֆ ու ծաղիկ հիւանդութիւններն էլ պակասը լրացնելով՝ քաջ հնձւորի պէս սկսել են իրանց հունձը կատարել:

Փիր գիւղում, որ 700 տնից է բաղկանում և տները շինված են շատ խիտ, պարզ է՝ թէ ինչ չափեր կարող են ստանալ վարակիչ հիւանդութիւնները: Այսօր Փիր գիւղում տիֆը հրէշաւոր չափեր ստանալով խլում է կեանքեր, որոնք սառը հողի մէջ կլանվելով, իրանց ետևից թողնում են ճակատագրի ճանկերում մեծ թւով այրիներ և որբեր:

Բայց կա՛ն մտածողներ, կա՛ն գիւղական ցաւերով տոգորված անհատներ, կա՞յ ինտելիգենցիա. այդ մի հարցնի, ընթերցող, որովհետև զուրկ է մեր գիւղը այդ կարևոր ույժերից: Եղածն էլ գիւղից փախուստ է տալիս դէպի քաղաք, ուր նա անպէտք է, ուր նա աւելորդ է: Այո, մի ժամանակ կային երկնքից իջած էակներ, որոնք գիւղացու անունով երդւում էին, կոկորդիլոսի արտասուքներ էին թափում, ախ ու վաշ արձակում իրանց այրված սրտից, բայց նրանք էլ վաղուց են հեռացել, որովհետև կաթնատու կովը ցամաքեց, այլևս՝ քաղցրահամ կաթը չորացած՝ կոկորդներ չէր թաց անում: Ապա ո՞վ է մնում մտածող խաւարի իշխանութեան մէջ խարխափող գիւղացիութեան համար: Քահանա՞ն. նա միայն գիտէ «մկրտել», թաղել և պսակել. մի խօսքով՝ նա միայն հարկաւոր է շարականների աշխարհին, ուր իր մաշտոցին ապաւինած իր տեսակի հունձն է կատարում: Իսկ տանուտէ՞րը. նա էլ կլանված լինելով աշխարհին օրէնք դարձած տանուտէրական գործերով, որից աւելին չէ կարելի պահանջել, ցոյց է տալիս իր մտրակի ույժը: Վաշխառուն է, որ միայն ականջները լարած սպասում է իրան դիմողին, որ գերիների և մարդկային կեանքը վաճառք հանելու թղթերի թիւը աւելացվի:

Ահա այն պատկերը, որի վրա կարելի է նկատել տգէտների և տգիտութեան աւերածութիւնների և զոհերի մի անվերջ շղթան, մի պատկեր, որ իբրև մայր ծանրացած է թշուառութեան ծովում լողացող գիւղացիութեան կրծքին:

Բայց ո՞վ է մտածողը:

Գ. Ազիլեան

Յ. Գ.—Նամակս գրելուց յետոյ լսեցի, որ գիւղը բժիշկ է ընացել, միայն դանակը ոսկորին հասնելուց յետոյ. իսկ թէ մի բժիշկը ինչ կարող է անել, այդ միայն կարող է ցոյց տալ մօտիկ ապագան. երկուսն էլ գնան՝ էլի բաւականութիւն չեն կարող տալ, նախ՝ որ հիւանդների թիւը մեծ է, երկրորդ՝ վարակումը օր-օրի վրա աւելանում է:

Նոյն

ՏԱՒՐԻԿԵԱՆ ՊԱԼԱՏԻՑ*)

—

Անհրաժեշտ է ընդգծել, որ բարոն Մէյենդորֆը հակառակ էր այդ առաջարկութեանը: Նա մի կարճ, բայց ազդու ճառով այն միտքը յայտնեց, որ միայն օրինական և օրէնքի համաձայն գործելով կառավարութեան ագենտները կարող են համակրութիւն ձեռք բերել և կամաց-կամաց խաղաղացնել երկիրը:

Դիմում են քուէարկութեան: Առաջարկված է 6 բանաձև, որոնցից 4-ը՝ օպպօզիցիայի կողմից՝ մերժում են օրինագիծը, իսկ երկուսը կողմնակից են ընդունելուն:

Այդ երկու բանաձևներից մէկը պատկանում է Արևմտեան նահանգների լեհացիներին, իսկ միւսը գրաֆ Վ. Բօբրինսկուն:

Փոխ-նախագահ Վօլկօնսկին կարդում է ներկայացրած բանաձևները: Առաջին բանաձևը սօցիալ-դեմօկրատներինն է, որը հետևեալն է. «Ընդունելով որ՝ 1) կառավարութիւնը ամեն ույժով ձգտում է ճնշել կանօնաւոր կազմակերպված քաղաքական պայքարը, 2) իր քայքայիչ պատերազմով, ուղղած ժողովրդի դէմ, կառավարութիւնը պահպանելով մի բուռն կեղեքիչների արտօնութիւնները՝ առաջ է բերում և զարգացնում պայքար մղելու համար այնպիսի աննպատակայարմար միջոցներ, ինչպիսին է տերրօրը, 3) կառավարութեան մղած այդ կռիւը քայքայում է երկրի արդիւնաբերող և կուլտուրական ույժերը՝ առաջ քաշելով պօգրօմներ, պատժիչ հրոսակախմբեր, մահվան պատիժներ, ժողովրդական ազատութեան համար կռւողների աքսոր և բանտարկութիւններ, 4) ներկայ օրինագիծը ներկայանում է իբրև մի փորձ, որը պիտի նպաստի կառավարութեան պրօվօկացիօնական քաղաքականութեան ամրապնդմանը,—Պետական Դուման մերժում է ներկայ օրինագիծը և անցնում է հերթական պարապմունքներին»:

Բանաձևը կարդալու միջոցին աջակողմեանները աղմուկ են բարձրացնում, բղաւում են՝ «դա պրօկլամացիա է» և այլն:

Քուէարկվում է. Դուման ամբողջ կազմով, աշխատաւորականների հետ միասին, մերժում է բանաձևը:

Անցնում են հետևեալին. «Աչքի առաջ ունենալով, որ միայն խստիւ կերպով պահպանվող օրինականութիւնը և դեմօկրատական ռեֆօրմները ներկայանում են միակ միջոցը, որով կարող է երկիրը խաղաղվել, իսկ անարխիան սնվում և զարգանում է անպատասխանատու ադմինիստրացիայի գործողութիւններով, աշխատաւորականների խումբը և համակրողները առաջարկում են Պետական Դումային մերժել 177 պատգամաւորի ներկայացրած օրինագիծը և անցնել հերթական պարապմունքներին»:

Մերժվում է ընդդէմ սօցիալ-դեմօկրատների և աշխատաւորականների ձայների:

Երրորդ բանաձևը կադետներինն է. «Միտելով տերրօրը իբրև քաղաքական պայքարի միջոց, հասկանալով այն սարսափները և անդրին հասարակական միասները ներկայ պարագաներում զարգացած սպանութիւնների և այլ դրա նման բռնութիւնների առիթով, որոնք կատարվում են յաճախ քաղաքական նպատակների համար, ընդունելով, որ կառավարութեան ձեռք առած միջոցները՝ մահվան պատիժները և կոպիտ ռեպրեսիաները սնուցանում և զարգացնում են տերրօրը, և, ընդունելով, որ միայն հետևողաբար և ամբողջութեամբ իրագործված ռեֆօրմները, հոկտեմբերի 17-ի մանիֆէստի իմաստով, կարող են խաղաղացնել Ռուսաստանը,—Պետական Դուման անցնում է հերթական հարցերին»:

Մերժվում է: Դէմ ձայնակցում են հոկտեմբրիստները, աջակողմեանները և սօցիալ-դեմօկրատները, իսկ պաշտպանում են աշխատաւորականները, մուսուլմանները, կօլօները և լեհական կօլօն:

Դուման, ընդդէմ օպպօզիցիայի ձայների, ընդունում է այս բանաձևը. «Պետական Դուման արտայայտելով իր խորին ցաւակցութիւնը և զզւանքը մի քանի տարի տևող տերրօրիստական գործողութիւնների առիթով, որոնք արգելում են երկրի զարգացումը և մտցնում են ռուսական կեանքի մէջ արիւնեղութիւն և անբաւականութիւն, յանձնում է ներկայ օրինագիծը անձի անձեռնմխելիութեան մասնաժողովին»:

Եւ այդպիսով, ուրեմն, այսուհետև այլ ևս ոչ սպանութիւններ են լինելու, ոչ էքսպրօպրիացիաներ և ոչ էլ, հետևաբար, կախաղան, մահվան պատիժ և այլն...

Երանի՜ թէ այդպէս լինէր:

Արսէն Քալանթար

*) Տես «Մշակ» №№ 39, 40.

ԴԱՏԱՍՏԱՆԱԿԱՆ ԴԱՀԼԻՃԻՑ

—

Կովկասեան զինւորական-նահանգական դատարանին են յանձնված՝ 1) քահանայի որդի Վիկտոր Նասղիդաշվիլի, 16 տարեկան, որ մեղադրվում է այն բանում, որ 1907 թ. օգոստոսի 30-ին, Գորի քաղաքում, Գորու արական գիմնազիայի տեսուչ Զապօլին կողոպտելու նպատակով, բրաունինգ ատրճանակով զինված, մտաւ նրա բնակարանը և պահանջեց նրանից 100 ռուբլի: Մերժում ստանալով, մեղադրվող Նասղիդաշվիլին փորձեց սպանել Զապօլին, բայց այդտեղ գտնվող այգեպան Ս. Կարանաշվիլին բռնեց նրան. այն ժամանակ մեղադրվողը, Կարանաշվիլուն կեանքից զրկելու նպատակով, վիրաւորեց նրան, որից նա վախճանվեց սեպտեմբերի 26-ին: 2) Բօրչալուի գաւառացի Համբարձում Գալեչավան, 25 տարեկան, որ մեղադրվում է Շուլավերի տանուտէր Վախտանգ Մեհրաբեանի կեանքի դէմ 1907 թ. նոյեմբերի 27-ին, փողոցում, մահափորձ կատարելու մէջ, որի ժամանակ նա մի քանի ծանր վէրքեր հասցրեց նրան: 3) Ապշերօնեան գնդի զինւորներ՝ Պաւ. Բօգադիրէվ, Գօրօշկօ, Սկրիպա և Վաշօխին, որոնք մեղադրվում են նրանում, որ 1908 թ. յունվարի 16-ի գիշերը, լինելով պահապաններ Տէրեկի շրջանի Նալչիկ քաղաքի բանտի առաջ, փոխադարձ համաձայնութիւն կապելով, հնարաւորութիւն տուին հինգ բանտարկեալների փախչել բանտից:

Փետրվարի 28-ին, Թիֆլիսի դատաստանական պալատի յատուկ ատեանում քննվեց վրաց «Լամպարի» լրագրի խմբագիր Կօնստանտին Տավարտկիլաձէի և «Трудъ» ապարանի կառավարիչ Բօրիս Մաչկօվսկու գործը, որի մեղադրական ակտը կազմված է քրէական պատժագրքի 103-դ և 128-դ յօդուածների համաձայն:

Մեղադրեալներին պաշտպանում էին երդուեալ-հաւ. Բարատով և Տուրկէվիչ:

Պալատը Մաչկօվսկուն արդարացրեց, իսկ Տավարտկիլաձէին դատապարտեց 1 տարի և 6 ամսվայ բանտարկութեան:

ԹԱՏՐՈՆ ԵՒ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

—

Բագու, 24 փետրվարի

Երէկ մի խումբ սիրողներ ներկայացրին «Ժան-Բօդրի» դրամա-կօմեդիա 4 գործողութեամբ, հեղինակութիւն Օգիւստ Վակրի, թարգմ. Ֆիլիքսի:

Ներկայացումը տեղի ունեցաւ մարդասիրական ընկերութեան դահլիճում, ուր ներկայ էր երկսեռ հասարակութիւն:

Ներկայացումը, ընդհանուր առմամբ, աւելի քան թոյլ էր: Եւ այդ բանին քիչ չը նպաստեց Ժերվէի դերը կատարելու յանձնառու եղող տիկ. Ս. Տէր-Ղուկասեանի յանկարծ իր դերից հրաժարումը, նիւթական հաշիւներից դրդված. և այդ այն ժամանակ, երբ վարագոյրը բարձրանալուն մի քանի ժամ էր մնացել միայն: Սիրողներն ստիպված եղան դիմել մի ուրիշի—տիկ. Ա. Բէգնազարեանին—որը կարողացաւ որոշ չափով տանել այդ դերը:

Միջնարարներին նուագում էր սազանդարը:

Կար և վիճակախաղ:

Զուտ արդիւնք մնաց 150 ռուբլի:

Ս. Գարագաշ

ԹԻՖԼԻՍԻ ՈՍՏԻԿԱՆԱՊԵՏԻ ԿԱՐԳԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

—

Ազգաբնակութեան տնտեսական շահերը պաշտպանելու նպատակով, առաջարկում եմ պրիստաւներին արգելել չարչիներին և գնողներին մեծ քանակութեամբ զանազան շինական մթերքներ գնել մօտակայ գիւղացիներից, այլ շինական մթերքներն ուղարկել ուղղակի շուկան և բազարները: Առևտրա-տնտեսական մարմնին և քաղաքային ուրեադնիկներին ցոյց տալ օրինական աջակցութիւն և չարչիներին ու առուծախս անողներին հեռացնել:

—

Թիֆլիսի ժամ. գեներալ-նահանգապետի հասցէների սեղանի մասին տուած պարտադիր կանոնների զօրութեամբ ես տուգանքի եմ ենթարկել 5-րդ քաղաքամասի տանուտէր Քիշմիշեանին 10 ր. կամ 7 օր Մետեխի բանտում բանտարկութեան, Դոլլաթբէգօվին՝ 10 ր. կամ 7 օր բանտարկութեան, 9-րդ քաղաքամասում Մելիքօվին՝ 4 ր. կամ 7 օր բանտ., Ցինամզգվարօվին՝ 5 ր. կամ 7 օր բանտ., 10 քաղաքամասում Մաչաւարիանուն՝ 25 ր. կամ 2 շաբաթ բանտարկութեան:

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

◆ Կովկաս. հայոց բարեգործական ընկերութեան խորհուրդը, ցանկանալով եկող ուսումնարանական տարվանից բանալ մի շարք դպրոցներ մեր գաւառներում, այժմէն իսկ ձեռնարկել է նախապատրաստական աշխատանքների, որի համար և ընտրել է իր միջից առանձին դպրոցական մասնաժողով: Ի նկատի ունենալով հարցի հասարակական կարևոր նշանակութիւնը, հրաւիրել այն բոլոր անձերին, որոնք ունեն գնահատելի փորձառութիւն դպրոցական խնդրում, մասնակցել մասնաժողովի առաջիկայ նիստին, որ կայանալու է վաղը, մարտի 2-ին, առաւօտեան ժամը 11-ին, ընկ. գրասենեակում՝ Абасъ-Абадская площ. № 7: Իսկ նիւթական միջոցների համար խորհուրդը դիմում է առանձին նամակներով հայ ունևորներին: Բացի այս՝ խորհուրդը վճռել է հիմնել և սեպտեմբերից բանալ մի հարուստ հայկական գրադարան, որի համար ընկերութեան նոր շինութեան մէջ պատրաստվելու է մի ընդարձակ և յարմար դահլիճ:

◆ Թիֆլիսի հայուհեաց բարեգործական ընկերութիւնը որոշել է բարեփոխել իր կանօնադրութիւնը և ընդարձակել նրա գործունէութեան ծրագիրը: Ընկերութեան վերջին ընդհանուր ժողովը համակրութեամբ էր վերաբերվել բարեփոխման մըտքին: Ընկերութեան վարչութիւնը խորհրդակցելով իր անդամների, նաև մի քանի ուրիշ անձերի հետ (Ա. Քալանթարի, Ս. Յարութիւնեանի) խմբագրել է վերջնական ձև, որը կը ներկայացնէ առաջիկայ ընդհանուր ժողովին և այնուհետև նահանգական վարչութեան ի հաստատութիւն: Նոր բարեփոխված ծրագրով ընկերութիւնը իրաւունք ձեռք կը բերէ զբաղվել նաև կրթական գործով. կազմել ժամանակաւոր դասընթացքներ, պատրաստել վարպետուհիներ զանազան արհեստների համար և այլն:

◆ Այսօր, շաբաթ, մարտի 1-ին, տեղի կունենայ մատակարարական ատեանի նիստը Թիֆլիսի նահանգական վարչութեան մէջ: Կը քննվեն հացի և սերմացուի մատակարարութեան վերաբերեալ խնդիրները:

◆ Վրաց «Իսարի» լրագրի խմբագիր ազնուական Վալերիան Գունիան, մամուլին վերաբերեալ 1907 թ. յուլիսի 4-ի պարտադիր որոշումները խախտելու համար, Թիֆլիսի ժամ. գեներալ-նահանգապետի կարգադրութեամբ ենթարկվում է 1000 ռուբլի տուգանքի կամ երկու ամսվայ բանտարկութեան:

◆ Զուբալօվի ժողովրդական տանը վաղը, կիրակի, տեղի կունենան երկու դասախօսութիւններ ռուսերէն լեզուով. I) երդուեալ-հաւ. Արծրունին կը դասախօսէ՝ բանտային սիստեմների ազդեցութիւնը բանտարկեալների բարոյականութեան վրա: Պետական Դումա մտցրած ռուսաց օրինագիծը. II) Բժ. Ֆէօդօրօվը՝ կլիմայական կայարանների մասին: Քաղաքային կեանքն իր բացասական ազդեցութեամբ: Ո՞ւր է ելքը:

◆ Երկուշաբթի, մարտի 3-ին, Թիֆլիսի նահանգապետի մօտ կայանալու է մի ժողով, որ կը զբաղվի մսի թանգութեան պատճառների քննութեամբ: Նահանգապետի կողմից հրաւիրված անձերի թւում գտնվում է նաև «Մշակի» խմբագիր Ա. Քալանթար:

◆ Կովկասի Փոխարքան թոյլատրել է Թիֆլիսում բնակվող Գ. Թայիրեանին և յունահպատակ Գ. Գիլլիսին աւտօմօբիլների հաղորդակցութիւն հաստատել Կարսի երկաթուղագծի Սանդար կայարանից մինչև Եկատէրինենֆելդ գաղութը, ապա այստեղից մինչև Վօրօնցօվկա գիւղը:

◆ Կիրակի, մարտի 2-ին, Վանքի եկեղեցում կայանալու է ծխականների ժողով, որն ի միջի այլոց պէտք է զբաղվի նոր քահանայացու ընտրելով վախճանած Ղևոնդ քահանայ Խարազեանի փոխարէն: Այստեղ առաջին անգամ պէտք է գործադրվի այն սկզբունքը, որ քահանայի ընտրութիւնը կատարվելու է ոչ թէ տնավարի և ոչ թէ այդ քահանայի ապագայ ծխականների ձեռքով, այլ հրապարակով, եկեղեցու բոլոր ծխականների մասնակցութեամբ: Ուստի ցանկալի է, որ Վանքի ծխականները այդ օրը ներկայ լինեն ժողովին. բաւական չէ իրաւունք ստանալ, պէտք է և իրաւունքը իրագործել: Մանաւանդ այս դէպքում, երբ շատ ջանքեր գործ դրվեցին նախկին կարգով տնավարի ընտրութիւն կատարել՝ խնամիական զիտումներով, ցանկալի է մեծ թւով ծխականների մասնակցութիւն, որով հնարաւոր կը լինի ընտրել արժանաւորին:

◆ Կովկասի Փոխարքայի քաղաքացիական մասի օգնական սենատոր Միցկէվիչը փետրվարի 28-ին վերադարձաւ Քութայիսից, ուր գնացել էր հրկիզեալներին օգնելու գործը կազմակերպելու համար:

◆ Անդրկովկասեան երկաթուղիների կառավարիչ գեն.-մայօր Նէյգէբաուէրը փետրվարի 28-ին մեկնեց Բագու:

◆ Նահանգական վարչութեան շինարարական բաժինը մի յատուկ մասնաժողով է ընտրել՝ Թիֆլիսի բոլոր բանտերի համար յատուկ հիւանդանոց բանալու մի նախագիծ կազմելու: Հիւանդանոցում մտադրութիւն կայ հաստատել 130 մշտական մահճակալներ:

◆ Թիֆլիսի ժամ. գեներալ-նահանգապետի կարգադրութեամբ, Քութայիսի նահանգի Սուխօվա գիւղի բնակիչ Սանդրօ Կվատաձէն, իբրև հասարակութեան կարգ ու կանօնի և հանգստութեան համար վերին աստիճանի վտանգաւոր անձն, ոստիկանական հսկողութեան տակ աքսորվում է Օրէնբուրգի նահանգը երեք տարի ժամանակով:

◆ Փետր. 27-ին Թիֆլիսի քաղաք. վարչութիւնը քննեց բեռնակիր սայլերի և կառքերի սակագնի հարցը: Այդ խնդրի մասին քաղաքային վարչութիւնը դումային կը զեկուցէ այս մարտ ամսին:

◆ Թիֆլիսի դումայական տեխնիքական մասնաժողովի նախագահ է ընտրվել Տ. Ենֆիաջեանցը:

◆ Թիֆլիսում կազմակերպվում է մի նոր ընկերութիւն «Յառաջ» անունով, որ նպատակ ունի ըստ հնարաւորութեան էժան գնով կամ շուկայի չափաւոր գներով տնտեսական և այլ գործածական զանազան պիտոյքներ հայթայթել իր անդամներին: Այս ընկերութեան հիմնադիրները, մի ընդարձակ կանօնադրութիւն մշակելով, ներկայացրել են նահանգական իշխանութեան ի հաստատութիւն:

ՈՍՏԻԿԱՆԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

—

◆ Փետրվարի 23-ին, գիշերվայ ժամը 3-ին, «Վենեցիա» հիւրանոցի բակում (Վօրօնցօվի արձանի դիմաց), գտնված է Օզուրգէթի գաւառի բնակիչ Սերգէյ Ցեցխլաձէի դիակը: Դիակը ուղարկված է Միքայէլեան հիւանդանոցը:

◆ Բէլինսկի փողոցում ապրող ազնուական Խրիստաֆօր Դաւիդօվի բնակարանի պատշգամբից փետրվարի 28-ի գիշերը գողացել են $5^1/_2$ պուդ չորացրած միրգ: Մեղադրվող Վասիլէյ Մեսխին և Կեկէլ Զուբիշվիլին յանձնված են դատարանին:

◆ Փետրվարի 28-ին, Վերայի զառիվերում ապրող Կսենիա Բախմէչէնկօվի բնակարանից անյայտ մարդիկ կեղծ բանալիով գողացել են կարի մեքենան և մի վերարկու, ընդամենը 95 ռուբլի արժողութեամբ:

◆ Փետրվարի 27-ին, Սուրբ-Կարապետսկի զառիվայրում վայր է ընկնում Վասիլի Իվանօվը, և, Միքայէլեան հիւանդանոցը տանելուց յետոյ, վախճանվում է:

ԲԱԳՈՒԻ ԼՈՒՐԵՐ

(Բագուի լրագրներից)

—

◆ Բագուի քաղաքապետը թոյլատրել է Բագու քաղաքում հրատարակել հասարակական-գրական և քաղաքական շաբաթաթերթ ֆրանսերէն լեզուով՝ «Ազարին» անունով: Շաբաթաթերթը խմբագրելու է Աղա-Բալա Գուլիէվը, իսկ հրատարակիչը լինելու է Միրզա Ալի Մահամէդ Խան Օվէյս: Շաբաթաթերթը կը սկսի լոյս տեսնել մարտի սկիզբներից:

◆ Առևտրա-տնտեսական մարմնի կառավարիչ Մաչավարիանու ներկայացրած զեկուցումից երևում է, որ կենտրօնական Ռուսաստանի ձիւնային մըրրիկների պատճառով Բագու այլևս անասուններ չեն բերում. տեղում գտնվողներն էլ շատ նիհար և վտիտ են կերի պակասութեան և թանգութեան պատճառով: Այժմ Բագւում տաւարի մսի փունտը վաճառվում է 17 կօպէկով, իսկ ոչխարինը՝ մինչև 23 կօպէկով. մսագործներն էլ ոչ մի զիջում չեն ուզում ա-

[illegible] ◆ [illegible] 27-ին [illegible] ◆ [illegible] փետրվարի 23-ին [illegible] 100 բանւոր. [illegible] 1) [illegible] 2) [illegible] 3) [illegible] վրացիներին, որոնց չնորհը այն բանւորները, որոնք ցանկանում են ապրել ազնիւ, հալալ աշխատանքով, ամեն վստահութիւն կորցնելով գործարանների և նաւթահանքերի վարչութեան կողմից, փողոց են շպրտվում, բ) հաստատել փոխադարձ օգնութեան գանձարկղ գործազուրկ վրացիներին օգնելու՝ մինչև որևէ պարապմունք գտնելը, որի համար ընտրվեցին 7 հոգի։ Նոյն հարցերը քննելու են նաև քաղաքի գործազուրկ բանւորները կիրակի օրը։

◆ Փետրվարի 26-ին Սպիտակ քաղաքում, մաղթանքից յետոյ, Բագուի պօստ-հեռագրական գրասենեակի կառավարչի և նոր գրասենեակի անդամների ներկայութեամբ բացվեց պօստ-հեռագրական գրասենեակ Ստեփանեանի տանը։ Շինութիւնը բաղկացած է 8 սենեակներից։ Նոր գրասենեակի կազմը բաղկացած է կառավարիչ Շաֆիէվից (մահմեդական), չորս պաշտօնեաներից, երկու նամակատարներից և երկու պահապաններից։ Պօստը սկսեց գործել նոյն օրից, իսկ հեռագիրը կը գործէ հաւանօրէն 15 օրից յետոյ, երբ հեռագրական սիւները պատրաստ կը լինեն։

◆ «Промысловый Вѣстникъ» բանւորական լրագիրը վերստին լոյս կը տեսնէ մարտի 4-ից։

Մ Ա Մ Ո Ւ Լ

Վերջին քաղաքական կարևոր դէպքերը, որոնց առիթով Եւրոպայի հասարակական կարծիքը և մամուլի մի մասը այն տրամադրութիւնը ցոյց տուին, թէ իբր ռուսական դիպլոմատիան պարտութիւններ է կրել և իր կոչման բարձրութեան վրա չէ կանգնած, առիթ են տուել «Новое Время» լրագրին հարց յարուցանելու, թէ արդեօք ժամանակ չէ հեռացնել պաշտօնից ռուսաց այն չորս դեսպաններին, որոնք Եւրոպայում ամենապատասխանատու ռուսաց դեսպանական պաշտօնն են կատարում, այն է՝ Մադրիդի դեսպան կոմս Կասսինին, Կ. Պոլսի դեսպան Զինովիէվը, Պարիզի դեսպան Նելիդովը և Բերլինի դեսպան կոմս Օստէն-Սակէնը։

Հնարաւոր է, որ միաժամանակ չորս ռուսաց դեսպանները եւրոպական պետութիւնների մօտ յետ կոչվին։ Այդպիսի մի աղէտ դիպլոմատիայի մէջ կը կատարէ ոչ թէ որևէ մի անակնկալ [illegible], այլ այն force majeure-ը, որ կոչվում է մարդկային կեանքի պատմութիւն։ Եւրոպական 4 մայրաքաղաքներում Ռուսաստանի ներկայացուցիչները 70 տարեկանից աւելի հասակի մէջ են մտել։ Դեսպան Կասսինին 75 տարեկան է, Զինովիէվը՝ 74 տարեկան է և նրան բաժին է ընկել մի հսկայական դժուար պաշտօն—քակել «արևելեան հարցի» կնճռոտած հանգոյցը, այն ևս այնպիսի պայմաններում, ինչպէս Ռուսաստանի վերջին պարտութիւնը։ Հեշտ չէ և Նելիդովի դերը, որ նոյնպէս 74 տարեկան է և որին վիճակված է կապել անդադար կտրվող թելերը այնպիսի կարևոր շաղկապի, ինչպէս ֆրանս-ռուսական դաշնակցութիւնն է։ Բերլինի դեսպանի դերի մասին քննելն անգամ աւելորդ է. ամենքին յայտնի է, որ այդտեղ է կենտրոնը եւրոպական հնարաւոր փոթորիկների, իսկ կոմս Օստէն-Սակէնը 78 տարեկան է։ Մարդկային ոյժերն ևս սահման ունին, մանաւանդ երբ նրանց պաշարը շատ էլ մեծ չէ եղել։

Լրագիրը, յանձին Մենշիկովի, գրում է, որ նոյնիսկ արտաքին գործերի մինիստր Իզվոլսկին ներկայ պայմաններում իր կոչման բարձրութեան վրա չէ կանգնած, որովհետև նա, լինելով իր համոզմունքներով կադետ, կամենում է շլացնել Եւրոպան մեր սահմանադրականութեամբ և այն կարծիքի է, թէ բաւական է հռչակել պառլամենտական ռեժիմ, և իսկոյն լաւ եղանակ կը հաստատվի։

Այս ամենը ցոյց է տալիս, երբ գրողը «Нов. Время» թերթն է, որ այժմ քամին այլ կողմից է փչում...

*

«Անահիտ» ամսագրի վերջին (հոկտ., նոյեմբ. և դեկտ.) միացեալ համարի մէջ բացի Ստեփան Փափազեանի հետաքրքրական յուշատետրից հայկական հարցի մասին, Շիրվանզադէի յօդուածից Յ. Աբէլեանի յոբելեանի և բժշկապետ Բաբայեանի յօդուածից Պերճ Պռօշեանի մասին, տպված է պ. Զօպանեանի մի յօդուածը Խրիմեանի մահվան առիթով որը, սակայն, չափազանց սուբեկտիւ և օպտիմիստգոյներով է համեմված։ Զօպանեան այդ յօդուածի մէջ բանաստեղծ է հանդիսանում և ոչ քննադատ կամ կենսագրող։ Եւ մինչ մեզ մօտ մի խումբ մարդիկ միանգամայն հերքում են թէ Էջմիածնի, թէ կաթողիկոսի նշանակութիւնը և Խրիմեանին էլ եթէ բարձրացնում էին՝ լոկ կուսակցական միտումներով, իբրև մի կաթողիկոս, որի թոյլ բնաւորութիւնից և անտարբերութիւնից կարողանում էին լայնօրէն օգտվել կուսակցական շահերի համար, այնտեղ, հեռու Պարիզում, Զօպանեան երկինք է բարձրացնում Էջմիածնի և կաթողիկոսի նշանակութիւնը ու պատմական կարևորութիւնը և գտնում է, որ Էջմիածինը նոյն իսկ սրբավայր է մուսուլմանների համար։

Իբրև յաջորդ Խրիմեանի, «Անահիտ» յանձնարարում է ընտրել Իզմիրլեանին, որի պէս մի «խանդոտ, կորովի և ազգասէր պետի մը ձեռքին տակ, Էջմիածինը կրնայ՝ և պարտի՝ բացի կրօնական սրբավայրի և ազգային Տան հանգամանքէն, դառնալ գրական, գեղարուեստական և գիտական տաճար մը»։

*

Վենետիկի «Բազմավէպ» և Վիէննայի «Հանդէս Ամսօրեայ» ամսագիրներն ևս այս տարվայ իրանց յունվար և փետրվար համարների մէջ յօդուածներ են նուիրել թէ Յ. Աբէլեանի յոբելեանին և թէ հանգուցեալ Պերճ Պռօշեանի և Սմբատ Շահազիզի մահվան առիթով։

«Բազմավէպը» փետրվարի համարում, շարունակելով Խրիմեան Հայրիկի կենսագրութիւնը, զետեղել է միևնոյն ժամանակ Յովհաննէս Սակըզ փաշայի, սուլթանի անձնական գանձարանի մինիստրի, պատկերը և կենսագրութիւնը։ Տպված են նաև Պերճ Պռօշեանի և Շահազիզի բաւական աջող նկարները։ Աչքի է ընկնում և հ. Ղազիկեանի ոտանաւոր թարգմանութիւնը՝ Վիրգիլիոսի «Ենէականը»։ Առ այժմ տպված է առաջին գիրքը։

«Հանդէս Ամսօրեան», որ գիտական և բանասիրական տեսակէտից աւելի լուրջ օրգան է հանդիսանում, մի շարք բանասիրական մշակված յօդուածներ է զետեղել։ Այդ համարի հետ միասին նա առանձին թերթի վրա տպել է Թիֆլիսի Հանգանակիչ Մասնաժողովի կոչը և տարածել։

*

«Յուշարար» թատերական-գրական-գեղարուեստական երկշաբաթաթերթը իր վերջին (№ 18) համարում վերջացնում է Լէօի յօդուածը Խրիմեանի մասին և հայ բեմի յիսնամեակի առիթով զետեղել է նաև Ալէքսանդր Թարխանեանի պատկերը։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

—

Թիֆլիս, 16 փետրվարի

Հասարակական դասակարգային շերտաւորումները իրանց ժամանակակից ստիպողական պահանջների համաձայն՝ մի անողոք, մի անհաշտ կռիւ են առաջ բերել արդիւնաբերողի և շահագործողի—բանւորութեան և կապիտալիստների անջրպետում։

Դա անուրանալի իրականութիւն է։

Նպատակ չունենալով մանրամասն այստեղ առաջ բերել և քննութեան առարկայ դարձնել այն հիմնական ու կոնկրետ պատճառները, որոնք խթան են դառել այդ դասակարգային կռւից առաջացած անտագոնիզմի, ուզում եմ մի թռուցիկ կերպով ընթերցող հասարակութեան առաջ պարզաբանել, ցոյց տալ այն մարդկանց դիմակաւորութիւնը, որոնք յանուն սոցիալիզմի, յանուն ութ ժամվայ բանւորական օրի այնքան գերմարդկային ճիգեր են թափում ու մի գլուխ իրանց բանւորութեան շահերի իդէալիստներ քարոզում։

Հարցը կայանում է հետևեալի մէջ։

Թիֆլիսում գոյութիւն ունի «Սաքսոնիա» անունով մի քաղցրաւենիքի խանութ իր արհեստանոցով, որը առաջներում պատկանելիս է եղել մի անհատի, բայց յիշեալ անհատը մեռնելով՝ ստիպված է եղել ծախել ու ազատվել պարտատէրերից։ Այն ժամանակ արհեստանոցի բանւորութիւնը, որը յարում էր Հ. Յ. Դաշնակցութեան արհեստ. միութեանը, մօտաւորապէս երեք հարիւր յիսուն րուբլու չափ պահանջ ունէր խօզէյինից, և որովհետև եթէ ծախվէր խանութն ու արհեստանոցը՝ ոչ պարտատէրերին և ոչ բանւորութեանը չէր կարող բաւարարութիւն տալ, ուստի Հ. Յ. Դ. քաջալերութեամբ առաջարկվում է բանւորութեանը՝ փոխել բոլոր պարտամուրհակները իր անունով և խանութն ու արհեստանոցը դնել կօօպերատիվ հիմունքների վրա։ (Արհեստ. միութ. փոխվում է կօօպերատիվի)։ Կօօպերատիվի իւրաքանչիւր անդամը պէտք է ստանար իր նորմալ ռոճիկի կէսը, որպէսզի ռոճիկի միւս մասով հնարաւոր դարձվէր աւելի կարճ ժամանակի ընթացքում պարտքերը վճարել ու խանութ-արհեստանոցը մնար զուտ կօօպերատիվ ընկերութեան սեփականութիւն։

Այդպէս էլ լինում է։

Բայց չանցած երկար ժամանակ, այն ընկերը, որ ղեկավարում էր խանութն ու ընդհանրապէս առևտուրը, ցոյց է տալիս, որ չը նայած այդքան զիջողութեան, այն է՝ ռոճիկների կրճատմանը, այնուամենայնիւ գործը փչանում է։

Ընթերցողը տեսնում է, որ խեղճ բանւորութիւնը չափազանց տուժելով՝ այժմ կանգնած է կրիտիքական վայրկեանի առաջ։

Բանւորութիւնը նորից դիմում է Հ. Յ. Դ.-եան՝ խնդրելով, որ մի հաւատարիմ մարդ նշանակի առևտուրը կառավարելու, որպէսզի հնարաւոր լինի գոնէ բանւորների կողմից այդ գործում դրված 210 ր. գումարը գոյացնել և բանւորութեանը թեթևացնել եռապատիկ զրկանքներից, որովհետև թերահաւատութիւնը դէպի ընկերները աւելացել էր։ Դ-նը ընդունում է։

Սակայն, այդ նշանակված հաւատարիմը, դեռ իր տեղը չը տաքացրած, մի քանի «սոցիալական» առաջարկութիւններ է անում բանւորութեան. այն է՝ հարկաւոր է ռոճիկները դարձեալ կրճատել կէս գնով, այսինքն նորմալ ռոճիկի $^1/_4$-ը պէտք է ստանան. աշխատել անընդհատ, կիրակի և տօն օրերն էլ, որպէսզի հնարաւոր լինի գործն ազատել այդ քաօսային դրութիւնից. մի բանով պէտք է տարբերվել միւս խօզէյիններից—կամ ապրանքն էժան ծախել, կամ աշխատել անդադար, անընդհատ, կիրակի ու տօն օրերն էլ։

Տեսնում էք, ընթերցող, մեր սոցիալիստ եւ ութը ժամվայ բանւորական օր պահանջող իդէալիստներին։

Սիթար

—

Ռուսչուկ, 15 փետրվարի

Խնդրում եմ տեղ շնորհէք երկտողիս։

Ես Զանգեզուր գաւառի Խնձորեսկ գիւղացի եմ։ Անունս է Յակոբ Մկրտչեան Բէգլարեանց։ 1907 թ. յունիսի 20-ին Մերվից (Անդրկասպեան երկրում) մի կարևոր գործի պատճառով մեկնեցի Ռուսչուկ։ Այժմ ծանօթներիս հասցէն չիմանալու պատճառով՝ բոլորովին կտրված եմ իմ երկրի հետ հաղորդակցութիւն ունենալուց։

Ուստի սրանով խնդրում եմ իմ ընկերներին ու բարեկամներին, որ եթէ ինձ ցանկանան նամակ գրել, այդ դէպքում օգտվեն հետևեալ հասցէով. Болгарія, Бр. Калфаянъ, въ Русчукѣ, յանձնել Յակոբ Բէգլարեանին։

Յ. Բէգլարեան

—

Թալիշ գիւղ, 10 փետրվարի

«Մշակի» անցեալ տարվայ № 190-ի ներքին լուրերի բաժնում կարդում ենք հետևեալը. «Մեզ հաղորդում են, որ Ջիվանշիրի գաւառի Թալիշ գիւղում գտնվող միդասեան դպրոցը շնորհիւ Նիկողայոս Ժամհարեանի նուիրած 700 րուբ. դարձել է երկդասեան և ուսումը կանոնաւոր շարունակվում է»։

Իսպառ սուտ է այդ լուրը՝ վերջին երեք խօսքից բացի (ուսումը կանոնաւոր շարունակվում է)։ Իրողութիւնն այն է, որ մեր ուսումնարանը անցեալ տարվայ սեպտեմբերից աւագ ուսուցիչ Լ. Միքայէլեանի ջանքերով է վերափոխված և նշանակված է երկրորդ ուսուցիչ, որի ռոճիկը՝ 400 րուբլի վերցրել է իր վրա ուսումնարանական վարչութիւնը։ Իսկ ինչ վերաբերում է պ. Ժամհարեանի 700 ր., այն կասենք, որ, ճիշտ է, այդ փողը նուիրվել է հինգ տարի սրանից առաջ միմիայն ուսումնարանի շինութեան կառուցանելուն իբրև օժանդակութիւն։ Ուսումնարանի ահագին ծախքերը (մօտաւորապէս կասենք՝ 15,000 րուբլի) իր ուսերի վրա էր առած մի փոքրիկ գիւղական հասարակութիւն։

Ի դէպ պէտք է յիշատակել, որ այդ ահագին շինութիւնը կանգնեցնելով պարտաւոր ենք լուսահոգի Սերգէյ-բէկ Մելիք-Բէգլարեանցին, որը իր կողմից ոչ մի ջանք չը խնայեց գլուխ բերելու այդ վեհ գործը։

Ի դիմաց Թալիշի հասարակութեան

Յ. Տէր-Յոհաննեանց

—

Կաղզվան, 20 փետրվարի

Ես ձևականութիւններ ատող եմ. ինչ որ իմ հոգու մէջ խորը արձագանք է տալիս՝ այն եմ գրում։ Մօտաւորապէս 12 տարի կը լինի, որ թղթակցում եմ «Մշակին», բայց ոչ մի տարի չեմ շնորհաւորել նրա տարեդարձը։ Սակայն այս տարի պարտք եմ համարում այն ազնիւ յաղթանակի համար, որ նա տարեց յայտնի ֆանատիկոսացած խուժանի վտանգաւոր կռւում։

Վստահօրէն կարելի է ասել, որ անմահ հիմնադրի անբիծ դրօշակը բարձր պահեցիք՝ ժողովրդին անկեղծ պաշտպան հանդիսանալով, նոյնիսկ այն միջոցում, երբ ամբողջ հայութիւնը (Կովկասի)՝ սակաւ բացառութեամբ մի քանի անարժան ղեկավարների «հարայ-հրոցներով» ֆանատիկոսացած՝ առաջ էր գնում պղտոր հոսանքով... և դիմադրող ազնիւ, անկեղծ ոյժերին «դաւաճան» կոչելով՝ զոհ բերում խուժանի կրքերին։ Անմահ Արծրունին մի հսկայ ոյժ էր, բայց նա կռւում էր գրչով զինված հակառակորդների դէմ (19 րդ դարում), իսկ դուք կռւեցիք սրով զինվածների (20-րդ դարում—առաջադիմութեան նշան է), որոնք գրիչը ծառայեցրին բռնակալութեան և խուժանի բարբարոս բնազդները գրգռելուն, որը իբրև մի անարգական սև բիծ պէտք է մնայ հայի կուլտուրայի վրա որպէս պատմութիւն։ Ահա այդ «լենկթէմուրեան» շրջանում դուք բարձր պահեցիք ձեզ աւանդված դրօշակը՝ վտանգի տակ դնելով ձեր կեանքը։ Այդ միակ խիզախութիւնն էլ բաւական է, որ դուք համարձակօրէն կանգնէք հայ ազգի առաջ իբրև յաջորդ անմահ Գրիգոր Արծրունու։

Մ. Ղազարեան

ՌՈՒՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔՈՒՄ ԳՈՐԾՈՂ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ 1907 ԹՒԻՆ

—

V *)

Սօցիալ-դեմոկրատիան, որ առաջին Դուման բոյկոտի էր ենթարկել ու ընտրական պայքարի ամեն տեղ չէր մտել, 1907 թւի սկզբին ամբողջ Ռուսաստանում [illegible] պատրաստութիւններ էր տեսնում առաջին ընտրական պայքարից պատւով դուրս գալու։ Նրա ջանքերը հիանալի արդիւնք տուեցին։ Բանւորների հսկայական տոկոսը սօցիալ-դեմոկրատ պատգամաւոր էր ընտրել, մի բան, որ արդէն մեծ վարձատրութիւն է բանւորի կուսակցութեան աշխատանքների։ Սօցիալ-դեմոկրատիան 65 պատգամաւոր ունեցաւ երկրորդ Պետական Դումայում, որտեղ կազմվեց կուսակցական ֆրակցիա, որը կադետների ֆրակցիայից յետոյ ամենաազդեցիկն էր այդ հաստատութեան մէջ։ Ֆրակցիան ունէր թէ փայլուն ոյժեր յաղող պերճախօսների թւում և թէ տաղանդաւոր թէօրետիկներ կառավարութեանը քննադատական սաստիկ հարուածներ տուողների շարքում։

Կուսակցութեան տարեկան համագումարը տեղի ունեցաւ Լոնդոնում, որտեղ գնացել էին նաև Պետական Դումայի կուսակցական ֆրակցիայի գլխաւորները, որոնք միւս, Ռուսաստանի բոլոր անկիւններից եկած համագումարի պատգամաւորների հետ մի քանի օր շարունակ Բալտիկ ծովում թափառելով մի քանի պետութիւնների ափի մօտ խարսխեցին, բայց ընդունելութիւն չը գտնելով՝ վերջապէս կանգ առան Անգլիայի մայրաքաղաքում։ Ոչ մի կուսակցութեան համագումար, հետը վերցրած նաև կադետներինը, այնքան չը զբաղեցրեց մամուլին ու չը գրաւեց հասարակութեան ուշքը, որքան սոցիալ-դեմոկրատիայի համագումարը, որը մօտ 20 օր շարունակ կուսակցութեան նիւթ դարձաւ։ Դիտելի է, որ այդ համագումարի մօտ ժամանակներումն էր, որ գումարվեց նարօդնիկական կուսակցութիւնների համագումարը, որին մասնակցում էր նաև Դաշնակցութիւնը և որը համարեա բոլորովին աննկատելի անցաւ առանց խօսակցութեան նիւթ դառնալու կամ հետաքրքրութիւն շարժելու։ Լոնդոնի համագումարի ամենամեծ գործն այն եղաւ, որ նա հանեց օրակարգից զինված ապստամբութեան խնդիրը, ցրեց կուսակցական պարտիզանական խմբերը և ընդհանուր առմամբ խրախուսեց կուսակցական ֆրակցիայի գործունէութիւնը Դումայում,—նշաններ, որոնք ապացոյց էին կուսակցութեան աւելի լուրջ ու խորամիտ հոսանքի ազդեցութեան զօրեղանալուն։ Հակառակ սոցիալ-դեմոկրատիայի կեղծ բարեկամ թերթերի տարածած լուրերին ու երկիւղներին, թէ կարող է պառակտում առաջանալ կուսակցութեան մէջ, Ռուսաստանի սոցիալ-դեմոկրատիան պատւով դուրս եկաւ համագումարից պահպանելով իր ամբողջութիւնը և ապացուցելով որ պառակտումների հնարաւորութեան շրջանն արդէն անցել է ու ձգտում է աւելի միաձոյլ ու լայնածաւալ կազմակերպութիւն դառնալու։ Համագումարին մասնակցում էին ռուսական, լեհական, հրէական («Բունդ»), լատիշական ու հայկական սոցիալ-դեմոկրատական կազմակերպութիւնները, որոնք միասին կազմում են Ռուսաստանի սոցիալ-դեմոկրատական վիթխարի կուսակցութիւնը։ Նշանակալից էր նաև այն, որ «հայ կազմակերպութիւնը», այդ անդէմ ձևացող կազմակերպութիւնը, զիջելով իր «ծրագրի նագծի» այն կէտը, որ իր համար աթոռներ է պահանջում անպայման Ռուս. կուսակցութեան կենտր. կոմիտէում, միացաւ այս կուսակցութեանը համաձայնվելով ենթարկվել կենտր. կոմիտէի վճիռներին ընդհանուր պետական խնդիրներում, այն կենտր. կոմիտէի, որտեղ ինքը ոչ մի ներկայացուցիչ չունի։

Լոնդոնի համագումարից յետոյ կուսակցութիւնը ազատվեց, որովհետև Դումայի կուսակցական ֆրակցիան մեղադրվեց կառավարութեան կողմից պետական դաւաճանութեան մէջ, Դուման փակվեց և ֆրակցիայի անդամների մեծ մասը ձերբակալվեց։ Դատավարութեան հետևանքները յայտնի են...

Ֆինլանդիայի գիւղերից մէկում, Խանիայում, գաղտնի գումարված կուսակցական համառուսական կոնֆերենցիան վճռեց մասնակցել երրորդ Պետական Դումայի ընտրութիւններին, և այժմ Տաւրիկեան պալատի դահլիճի ամենաձախ նստարանների վրա, այնտեղ, որտեղ նստում էին Ծերեթելները, Ալեքսինսկիները, Օզոլներն ու Ջօհրաբեանները, դարձեալ նստած են 20 սոցիալ-դեմոկրատ պատգամաւորներ, որոնք դարձեալ հնչեցնում են Ռուսաստանի ընդհանուր դեմոկրատիայի ու սոցիալ-դեմոկրատիայի պահանջներն ու բողոքները։

Ռուսաստանում սոցիալ-դեմոկրատիայի ծաւալումն ու ազդեցութիւնը ահագին է։ Նոյնիսկ ուսանողութեան մէջ, որտեղ նա 10 տարի առաջ շատ փոքր տոկոս էր կազմում, այժմ, ինչպէս ցոյց տուին ուսանողների ընտրութիւնները, սոցիալ-դեմոկրատիան է ամենից տարածված կուսակցութիւնը։ Նա այժմ ամեն տեղ է, թէ համագումարներում թէ ժողովներում. ամեն տեղ պայքարում է ու ամեն տեղ ազդում։

Երրորդ Պետական Դումայի ընտրութիւնները ցոյց տուին, որ մեր «փոքր ածուն» էլ է հետզհետէ թեքվում դէպի բանւորի կուսակցութիւնը։ Հայկական կուրիայի պատուիրակների մօտ մի երրորդը սոցիալ-դեմոկրատ էր։

Մի կողմ թողնելով ընդհանրապէս ռուսական մամուլը, երկու խօսք էլ ասենք հայ սոցիալ-դեմոկրատական մամուլի մասին։ 1907 թւի առաջին կէսում անհատական միջոցներով հրատարակվում էր սոցիալ-դեմոկրատիային յարող մի ամսագիր—«Մուրճը», «Հայ կազմակերպութեան» միջոցներով մի շաբաթաթերթ—«Ձայնը», իսկ Ռուսաստանի ս.-դ. կուսակցութեան միջոցներով մի օրաթերթ—«Հոսանքը»։ Սրանցից «Մուրճը» և «Հոսանքը» դադարեցին միջոցներ չունենալու պատճառով, իսկ «Ձայնը» դադարեցրեց կառավարութիւնը։ Աշնանը «Հոսանքի» փոխարէն սկսեց հրատարակվել «Շաւիղը», որը փակվեց դարձեալ կառավարութեան կարգադրութեամբ։ Նկատելի էր, որ 1907 թւին, ինչպէս և առաջ, սոցիալ-դեմոկրատական օրգանները միշտ կենդանութիւն էին մտցնում մամուլի մէջ. նրանց հրատարակումից անմիջապէս յետոյ բարձրանում էր բանակուլ գոչն, ու սկսվում էր իրարանցումը, դաշնակցական թերթերն սկսում էին տատանվել ու ցնցվել, ինչպէս մագնիսական սլաքը հիւսիսափայլի ժամանակ։

1907 թւի յուսատու նշաններից մէկն այն է, որ աննկատելի ու խուլ կերպով գաւառներում էլ է սկսվում շարժում... «Աւերակներից նոր կեանք է բուսնում»։ Գաւառներումն էլ է սկսում սերմանել իր գաղափարները սոցիալ-դեմոկրատիան, իր եռանդով, բոլոր հասարակութիւնների կեանքը փոթորկող այս նոր Պօսէյդօնը, որի գործունէութիւնը կարելի է բնորոշել լատինական այն գեղեցիկ խօսքով, որ ասում է.

„Per aspera ad astra!"—

—«Փշոտ ուղիով դէպի աստղերը»...

Թադ. Աւդալբէգեան

*) Տես «Մշակ» № 43.

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԴԻՊՔԵՐԸ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆՈՒՄ*)

(Ժամանակագրական, յունվարի 3—20)

—

Յունվարի 3-ին։ Այսօր Սօվուջ-Բուլաղից ստացված նամակները հաղորդում են, որ 12,000 քիւրդ աշիրէթ ձիաւորներ կամեցան յարձակվել Սօվուջ-Բուլաղի վրա, բայց աջողութիւն չունեցան և քաղաքը մտնել չը կարողացան, շնորհիւ պրինց Ֆարման-Ֆարմայի պատերազմական հմտութեան, որովհետև նա, լաւ ուսումնասիրած լինելով քաղաքի դիրքերը, նկատել էր, որ ամենավտանգաւոր կողմը արևելեանն է, իսկ պաշտպանվելու միակ վայրը՝ Դաղմաչիղ սարն է, որի վրա և նա կենտրոնացրել էր զօրք՝ ձիաւոր և հետևակ ու թնդանօթներ։ Երբ աշիրէթները մօտենում են քաղաքին, սարի վրայից նրանց դիմաւորում են հրացանաձգութեամբ և թնդանօթաձգութեամբ, և չը նայելով որ քիւրդերը թւով երեք անգամ աւելի էին, բայց պարսից զօրքը, խրախուսված իր հրամանատար Ֆարման-Ֆարմայի յորդորներով և օրինակով, չը նայելով նոյնիսկ որ քիւրդերը զինված էին 5 և 10 հարուածեան հրացաններով, իսկ պարսից զինւորները՝ վարանդիլներով և կեղծված փամփուշտներով, այնուամենայնիւ քիւրդերին մեծ կորուստ են հասցնում։ Իմանալով այդ կորուստը, օսմանեան զօրքերի պետ Ֆէրիկ փաշան մի նամակ է ուղարկում Ֆարմանին, որի մէջ յայտնում է, որ եթէ նա շարունակէ այդպէս վարվել սիւննիների հետ, ինքն ստիպված կը լինի օգնել նրանց, և խորհուրդ է տալիս Ֆարմանին թողնել Սօվուջ-Բուլաղը ու գնալ Միանդաբ։ Ֆարմանը պատասխանում է. «Իսկ ես քեզ խորհուրդ եմ տալիս չը խառնվել մեր ներքին գործերին և կարգադրութիւններ չանել մեր երկրում. մեր ապստամբ հպատակների հետ ինչպէս վարվելը մեր գործն է»։

Պէտք է ասել, որ պրինց Ֆարմանը զօրքի ծախքի համար դրամական ոչ մի միջոց չունէր և չէր ստանում, չը նայելով իր բազմապատիկ դիմումներին պարսից կենտրոնական կառավարութեան։ Անճարացած, նա կանչում է իր մօտ պարսկահպատակ շիա վաճառականներին, յայտնում իր դրամական նեղ վիճակը և առաջարկում 5—600 թուման դրամ տալ, փոխարէնը Թաւրիզում ստանալու, սակայն շիա վաճառականները մերժում են։ Այն ժամանակ Ֆարմանը դիմում է ռուսահպատակ եղբայրք Նազարբէկեանների գործակատարին և խնդրում է, որ Նազարբէկեանները իրան և պարսից տէրութեան այդ ծառայութիւնը մատուցանեն։ Նազարբէկեանների գործակատար Պօղոս Տէր-Յովհաննիսեանը, որ հրահանգ ունէր ստացած իր տէրերից ամեն տեսակ աջակցութիւն ցոյց տալ պարսից հրամանատարին, առաջարկում է զօրքի պարէնի համար գիւղօրայքում իրանց ունեցած պաշարից 30,000 պուդ ցորեն, 10,000 պուդ գարի և 8000 պուդ չալթուկ։ Սակայն, որովհետև այդ պաշարը գիւղերից բանակ փոխադրելը անհնարին էր, ուստի պրինց Ֆարմանը խնդրում է օգնել իրան կանխիկ դրամով. այդ խնդիրն ևս Տէր-Յովհաննիսեանը կատարում է և տեղական պարսիկ, հրէայ և քիւրդ վաճառականներից 5500 թուման պարտք վերցնելով տալիս է պրինցին, որը, փոխարէնը, փոխանակագիր է տալիս նոյնչափ գումարի Թաւրիզի անջումանի վրա։

Յունվարի 4-ին։ Միանդաբից հեռագրում են, որ ճանապարհը այդտեղից մինչև Սօվուջ-Բուլաղ բռնված է քիւրդերով և ոչ մի հաղորդակցութիւն չը կայ. միայն լեռների վրայով Շէյխ Բաբի միւրիդները երբեմն սուրհանդակի դեր են կատարում, նամակ տանելով և բերելով, ամեն մի նամակի համար 15—25 թուման վարձատրութիւն ստանալով։ Իբրահիմ աղա քիւրդ ցեղապետի աւազակային խումբը շրջակայ բոլոր արքունի գիւղերն հրկիզել է և ամայացրել։ Թաթով գետի այս կողմը մի հոգի քիւրդ կամ սիւննի չէ համարձակվում անցնել, իսկ միւս կողմը՝ մի հոգի շիա։ Շիա ժողովրդի 80%-ը իր ընտանիքը առնելով գաղթել է Մարաղա և Բինաբ։

Յունվարի 5-ին։ Միանդաբից հեռագրում

*) Տպում ենք իբրև անցածի ճշգրիտ նկարագրութիւն։ Խմբ.

[illegible]

Ցուեմարի 7-ին [illegible]

Ցուեմարի 8-ին [illegible]

Ցուեմարի 13-ին [illegible]

Ցուեմարի 14-ին [illegible]

Ցուեմարի 17-ին [illegible]

(Կը շարունակուի)

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷՆ

Բոստոն, 30 յունուարի (ն. տ.)

[illegible] սել, քանի որ մեր լրագրութեան ձրի ընթերցող «օթլաղջի»-ներում թիւը բաժնեգին վճարողներէն հարիւր անգամ աւելի մեծ է։ Այդ պատճառով ալ մեր հայ ամենօրեայ և պարբերական բոլոր հրատարակութիւնները կաղն ի կաղ կերթան։ Եւ զարմանալին այն է, որ այսպիսի աննախանձելի պայմաններու մէջ ապրող մամուլի մը վերաբերմամբ խստապահանջ ենք ամ մը՝ բաժնեգին վճարողներս։ Առողջ, կազդուրիչ և մտեղ առաջնորդողներ կուզենք, բայց րոպէ մը իսկ չեն մտածեր, թէ խմբագիր մը երբ բան մը կը գրէ՝ իր մտածման մէկ մասն ալ, ուզէ-չուզէ, հացին խնդրին շուրջը կը դեգերի։ Օրական հացի մէկ անգամ՝ ան ալ լուբիա ուտող խմբագրէն ներուր ու օգտաշատ առաջնորդողներ սպասէ... Ըստ իս, հայ ժողովուրդը ծայրայեղ պահանջկոտ ըլլալէ առաջ թող ընթերցասէր ըլլայ ու փոխանակ լրագիրը ձրի կարդալու, իր բաժանորդագրութեամբ մէջտեղէն վերցնէ խմբագրին վրայ ծանրացող սա «հացի խնդիրը»...։ Հասկնալի է։

Շատ քիչ բացառութեամբ, բոլոր հայ թերթերն ալ իրենց հրատարակութիւնը զոհաբերութեամբ կը քաշքշեն։ Ամերիկահայն ունի եօթը պարբերական հրատարակութիւններ։ Այդ հրատարակութիւններն են՝ 1) «Երիտասարդ Հայաստան» (օրգան Հին-Հնչակեան կուսակցութեան), 2) «Հայրենիք» (Դաշնակցութեան օրգանը), 3) «Ձայն Հայրենեաց» (Վերակազմեալ Հնչակեան կուսակցութեան օրգան), 4) «Ազգ» (Վերակազմեալ Հնչակեան կուսակցութեան բողոքող մեծամասնութեան օրգան), 5) «Կոչնակ» (հայ-բողոքականութեան օրգան), 6) «Լոյս» և 7) «Քաղաքացի»։ Ներկայիս գոյութիւն ունեցողներն են այդ թերթերը։ Ամերիկահայն ունեցած է քանի մը տասնեակ թերթեր ալ, որոնք քանի մը ամիս միայն գոյութիւն ունեցած են, իսկ ոմանք ալ իրենց խանձարուրին մէջ են խեղդուած։

Ինչպէս կերևի, մեր այժմեան թերթերու իւրաքանչիւրն իր գոյութիւնը կը պարտի այն սակաւաթիւ համակիրներու զոհողութեանը, որոնք խմբուած են հրատարակութեան շուրջը։ Եւ շատ սխալ կըլլար կարծել թէ՝ ամերիկահայ մամուլն իր գոյութիւնը կը պահպանէ ընթերցողներու կամ վճարող բաժանորդներու քաջալերութեամբ կամ պարտաճանաչութեամբ։

Զննելով ամերիկահայ մամուլի այս աննպաստ կացութեան, պէտք է անաչառօրէն խոստովանիլ, որ այս երկրի հայ գաղթականութիւնը՝ բաղդատմամբ ուրիշ հայ գաղութներու հետ՝ ամենէն հայրենասէր գաղթականութիւնն է։

Գառնիկ

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ա Ն Գ Լ Ի Ա

Մերձաւոր Արեւելքի հարցի վերաբերմամբ.— «Temps» լրագիրն ասում է. «Ոչնչով չէ կարելի ծածկել այն փաստը, որ միւրցշտէգեան պրօգրամը և այն ոգին, որ նպաստում էր նրա ծագման, այժմ մեռած են, և Էրէնտալի ճիգը՝ բացատրել, որ մակեդօնական րէֆօրմները չեն շօշափվում նոր երկաթուղիների կառուցման ծրագիրներով, չը համոզեց աշխարհին։ Աւստրիայի արած նոր խաղը իսկապէս ոչնչացրեց եւրօպական կօնցէրտի գոյութիւնը, որպէս զէնք սուլթանին ստիպելու համար րէֆօրմներ մտցնել, և անվստահութիւն ու կասկած ցանեց պետութիւնների միջև։ Անգլիան պէտք է քննութեան առնէ գործերի նոր դրութիւնը և գործողութեան այն եղանակը, որը պէտք է նա ընտրէ։ Սուլթանը զիջում է միայն այն ժամանակ, երբ նրան ստիպում են։ Այն ինչ այդ ստիպումը ամբողջ կօնցէրտի կողմից այժմ անհնար է, իսկ ստիպումն մի որևէ առանձին պետութեան կողմից առաջացնում է պատերազմի վտանգ»։

Լրագիրը մատնացոյց է անում ռուս պետական մարդկանց կատարեալ սառնասրտութեան վրա։

Խօսելով երէկվայ վիճաբանութիւնների մասին համայնքների ժողովում նոյն լրագիրը գոհունակութիւն է յայտնում այն առիթով, որ դիմադրական կուսակցութիւնը նոյնքան զգայուն գտնվեց, որպէս և կառավարութիւնը Ռուսաստանի հետ բարեկամական յարաբերութիւններ պահպանելու մեծ նշանակութեան վերաբերմամբ։

«Միջին-ասիական համաձայնութիւնը անկասկած մեզ վրա դրել է զոհեր, բայց մենք ընդունում ենք նրանց մեզ վրա, համոզված լինելով որ երկու կողմերից եւ արտայայտված բարի կամքը վարձատրված չէ լինելու անբարեխղճութեամբ։ Այդ համաձայնութիւնը այն ամենանշանաւորներից մէկն է, որ երկար ժամանակվայ ընթացքում ստորագրված է եղել աշխարհիս վրա հաւասարակշռութիւն և հանգստութիւն պահպանելու համար»։

«Daily Mail»-ն ասում է. «Այն հանգամանքը, որ Ռուսաստանը զօրեղացնում է իր ոյժերը Թիւրքիայի ասիական սահմանի վրա, ըստ երևոյթին նպատակ ունի համոզելու սուլթանին այն բանում, որ նրա պահանջները բալկանեան երկաթուղիների հարցում պէտք է շատ լուրջ հասկացվեն։ Եթէ մենք ուսումնասիրենք քարտէզը, մեզ համար պէտք է հասկանալի լինի, թէ ինչու Աւստրիան այդպէս պնդում է երկաթուղիների իր պլանի վրա։ Մերձաւոր ճանապարհը դէպի Հնդկաստան, Եգիպտոս և դէպի Արևելք գնում է նոր գծով։ Սակայն, որովհետև երկաթուղիներին տիրելով Արևմտեան Մակեդօնիայում՝ Աւստրիան կը տիրէր այդ շրջանին թէ առևտրական և թէ քաղաքական տեսակէտից, և որովհետև կարծվում է, որ Գերմանիան պաշտպանում է Աւստրիային, այն ժամանակ Ռուսաստանի վերաբերմունքը այդ հարցին շատ հասկանալի է դառնում։ Ամեն ոք, ով ճանաչում է Ռուսաստանը, գիտէ նոյնպէս, որ Ցարը ամբողջ ազգի միաբան աջակցութիւնը կը գտնէր, եթէ նա միջոցներ ձեռք առնէր ռուսական ազդեցութիւնը պաշտպանելու համար Բալկանեան թերակղզու վրա։ Այդ դէպքում նա կարող էր յոյս դնել ընդարձակ աջակցութեան վրա և դրամական միջոցներով, որովհետև Ռուսաստանի հարստութիւնը, որ իրապէս գոյութիւն ունէր, ամենևին չէ սպառվել Եապօնիայի հետ ունեցած պատերազմով»։

«Daily Telegraph» լրագիրը մանրամասն քննում է դրութիւնը Բալկանեան թերակղզու վրա, չափազանց լուրջ համարելով նրան։ Լրագիրն ասում է. «Պատերազմը դեռ վաղը չէ լինելու, բայց եթէ կօմպրօմիսը անվերադարձելի կերպով խախտված է Վիէննայի և Պետերբուրգի միջև, նա վաղ թէ ուշ կը սկսվի։ Եւրօպական խաղաղութեան ամբողջ սիստեմի հիմքերը սկսել են անհետանալ։ Այժմեան թիւրիմացութիւնները շատ կարելի է կը հարթվեն, բայց ապահովութեան նախկին զգացմունքը հեշտ չի վերադառնալ»։

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

28 փետրվարի

ԿՈՊԷՆՀԱԳԷՆ։ Ֆօլկէտինգը երրորդ ընթերցումից յետոյ ընդունեց 40 նոր մասնաւոր և պետական երկաթուղիներ կառուցանելու նախագիծը։ Օրինագիծը յանձնվեց լէնդստինգին։

ՀԱԱԳԱ։ Նոր կաբինէտ կազմելով, առաջինը նիստ գումարեց երկրորդ պալատը։ Մինիստր-Գիմսկէրկ յայտնեց, որ մինիստրութիւնը երկիրը կառավարելու է աջակողմեան կուսակցութիւնների սկզբունքների համաձայն, խաղաղասիրական ոգով։ Ապա նա տեղեկացրեց, որ մի նոր օրինագիծ է մտցնելու, որով փոփոխութեան են ենթարկվելու այն որոշումները, որոնք վերաբերում են հասարակական բարոյականութեանը և բանւորների աշխատանքը պաշտպանելուն, նաև մի շարք սօցիալական հարցերի օրինագծեր։ Միլիցիայի ծառայութեան ժամանակամիջոցը մնում է նոյնը. միլիցիայի օրէնքը կը վերաքննվի. ծովափնեայ պաշտպանութիւնը կուժեղացվի. մեծ գինւորական նաւերի կառուցումը կը կրճատվի։ Մտադրութիւն կայ կազմել պետական պաշտպանութեան խորհուրդ։

ԲՕՇԱԽԷՏԻ (Ռումանիա)։ Չէրնօվում ազգայնականութեան՝ ժարդարմների հետ ունեցած ընդհարման գործի առիթով չորս հոգի դատապարտված են բանտարկութեան 2—3 տարով, 37 հոգի՝ 6—18 ամսով, 6 ը արդարացան։

ԼՕՆԴՕՆ։ Րէյտէրի գործակալութիւնը հաղորդում է, որ նախագահ Ֆալիէրը մայիսին այցելելու է Անգլիա։

29 փետրվարի

ԽԷՐՍՕՆ։ Մի յանձնաժողով կազմվեց, որ ժողովարարութիւն է բանալու տերրօրիստների գործողութիւններից վնասված և սպանված ժանդարմների, քաղաքապահ-ոստիկանների և միւսների ընտանիքների օգտին։ Առայժմ առատութեամբ նուէրներ են տեղում։

ՎԻԷՆՆԱ։ Աւստրիական պատգամաւորութիւնը երրորդ ընթերցումից յետոյ ընդունեց ընդհանուր նախահաշիւը. ապա միաձայն ընդունեց Շտիւրկի առաջարկութիւնը՝ աւելացնելու զօրաբանակի և նաւատորմղի զինւորների և օֆիցէրների ռոճիկները։ Նստաշրջանը փակվեց ընդհանուրի ցնծագին «կեցցէ կայսրը» աղաղակներով։

ՀՌՕՄ։ Պատգամաւորների պալատ։ Հերթին դրված է պատգամաւոր Բարզիլայի յայտարարութիւնը բալկանեան քաղաքականութեան մասին։

Խօսք առնելով, Տիտօնին ի միջի այլոց ասաց.

«Զեմմէրինգում, Էրէնտալի և Դեգիի տեսակցութեան ժամանակ, բալկանեան հարցը մեր քննութեան առարկան էր, որը և մեր մէջ լիակատար համաձայնութիւն հաստատեց։ Յատկապէս Միտրօվիցայի երկաթուղու հարցը մենք չը քննեցինք, սակայն Էրէնտալը իր նախագծի մասին ինձ տեղեկացրեց նախ քան պատգամաւորութիւններում ճառեր արտասանելը։ Բերլինի դաշնագրութիւնը նկատի առնելով, մենք չը կարողացանք ժխտել Աւստրօ-Ունգարիայի իրաւունքները, բայց պահանջ դրեցինք, որ Իտալիան և միւս պետութիւնները կարողանան այնպիսի գծեր կառուցանել, որոնք համապատասխան լինեն սեփական երկաթուղային շահերին։ Այս հարցում մենք միաժամանակ համաձայնութեան եկանք Աւստրօ-Ունգարիայի և Ռուսաստանի հետ։

«Ռուս կառավարութիւնը, որի հետ միասին ես, ուշք չը դարձնելով զանազան անձանց և կուսակցութիւնների սպառնալիքներին և անզգուշականութեան, ցանկանում եմ պահպանել նախկին լաւ, այժմ գերազանց դարձած յարաբերութիւնները, իր հրահանգիչ հեռագրի մէջ լաւագոյն կերպով բնորոշեց մեր հայեցակէտը»։

Ապա մինիստրը անհեթեթ անուանեց այն կարծիքը, թէ դանուբ-ադրիական երկաթուղագիծը սլաւօններին Ադրիական ծով է բանում։

Այնուհետև Տիտօնին յայտնեց, որ բոլոր երկիւղը կը հեռացվի, եթէ երկաթուղագծերի կառուցումը քննվի իբրև մակեդօնական բարենորոգումների մի էական մասը և եւրօպական համերգը միաձայն աջակցութիւն ցոյց տայ բոլոր օգտակար երկաթուղիներին։

«Բարենորոգումների վերաբերութեամբ,— շարունակեց Տիտօնին,— որոնց արդէն ձեռնարկված է, կարելի էր յիշեցնել, որ ժանդարմերիան սկիզբներում վայելում էր թիւրքական իշխանութիւնների գործունեայ պաշտպանութիւնը, որը, սակայն, աստիճանաբար թուլացաւ։

«Չը նայած սակայն անբարեյաջող պայմաններին, ժանդարմերիային աջողվեց ձեռք բերել քրիստոնեայ և մահմեդական ազգաբնակութեան վստահութիւնը։ Բարենորոգումների միջոցով երկիրը խաղաղացնելը Եւրօպայի նպատակն ու պարտականութիւնն է ինքնին։ Իտալիան իր կողմից ցոյց է տալու եռանդուն պաշտպանութիւն»։

Վերջում Տիտօնին խնդրում է մերժել Բարզիլայի առաջարկութիւնը, մատնանշում է, որ պատուաւոր հաշտութիւնն է, որ Իտալիայի միջազգային քաղաքականութեան այժմեան լօզունգն է կազմում։

Մի քանի պատգամաւորների ճառերից յետոյ արդէն, Բարզիլայը յետ է վերցնում իր առաջարկը։

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
ԲԺՇԿԱՊԵՏ Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ
Հիմնված 1880 թ.
(Կուկիա, Վօրօնցօվի արձանի հանդէպ)
Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից

ՍՌԱՒՕՏՆԵՐԸ՝

Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժութեան և վեներական (սիֆիլիս) հ.։

Կ. Մ. ՉԻԿՕՎԱՆԻ—$9^{1}/_{2}$—10 ժ. աչքի, ներքին և նեարդային։

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ Ե. Կ. ԽՕԴՆԵՎԱ—$9^{1}/_{2}$—2 ժ. ատամի հիւ.

Զ. Ի. ԲԱԲԱՆԱՅԵԱՆՑ—10—11 ժ. մանկաբարձութեան, կանանց և երեխայոց հ.։

Մ. Գ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ—11—12 ժ. մորթու, վեներակ., վիրաբուժութեան և միզասեռ.

Ա. Մ. ՓՈՒՂԻՆՕՎ—12—1 ժ. ներքին և երեխայոց ծաղկահատ.։

Կ. Ի. ԳՋԵԼԻԵՎ—12—1 ժ. ականջի, քթի և կոկորդի։

Ա. Պ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆՑ—1—$1^{1}/_{2}$ ժ. ներքին և երեխայոց հ.։

ԿԻՆ-ԲԺԻՇԿ Ա. Ի. ՇՉԵՐԲԻՆԱ—$1^{1}/_{2}$—2 ժ. մանկաբարձութեան։

Գ. Ց. ԳՈՒՐԳԵՆՕՎ—11—12 ժ. կանանց և մանկաբարձութեան։

ՒՐԵԿՈՆԵՐԸ

Ա. Ց. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ—6—7 ժ. վիրաբուժ., վեներական, միզասեռ և մորթու հ.

Վճարը 50 կ.։ Չքաւորները ձրի։ Համախորհրդի (կօնսիլիում) և օպերացիայի համար առանձին։

Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝

Բժշկապետ Բ. Նաւասարդեան

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Յ. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

Լոյս տեսաւ „ՀԱՍԿԵՐ“ ամսագրի փետրվարի համարը, որի

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆՆ Է

Պատկեր—Հանաք, Կ. Լ.—Խելօքն ու յիմարը, հէքիաթ—Գող Մաքին, Աթ. Խնկոյեանի—Անտառի տնակը, Գրիմմի հէքիաթներից — Յովհ. Թումանեանի — Իտալիայի թագաժառանգի մօտ, բժիշկ Ա. Զարգարեանց—Բօշա աղջիկը, լեգենդ ըստ Կօլօմբի, Ստ. Լ.—Բսան օր գետնի տակ, հանքահանի պատմածը—Տիկ. Հեղինէ Մելիք-Հայկազեանի — Տպարանում, պատմուածք Սադալեանի — Առանց գգուանքի — Դէսից դէնից— Զուարճալիք— Մարիամ տատիկի տոպրակից — Օստրօգօրսկի — Ընտանեկան յարաբերութիւնները և նրանց կրթիչ նշանակութիւնը, Թարգմ. Լ. Շ.։

Առաջին Կովկասեան Պահեստ
Ս Ե Ր Մ Ե Ր Ի
ԼԱՐՇԷ
Գոյութիւն ունի 1872 թւից
№ 23, Միխայլօվսկի պր., № 23
առաջարկում է
ՍԵՐՄԵՐ
ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՏԵՍԱԿԻ
բանջարանոցի
ծաղիկների
խոտերի
ծառերի
ՓՐԵՑԱՆ
Յայտնի ՇԵՐԱՄԻ ՍԵՐՄ Բաղդադի։ Տուփիգինն է—6 մսխալը—2 րուբլի։ Գումարով գնողներին զեղչ։
(ա. օ. (10—2

ԲԺԻՇԿ
Ա. Մխիթարեանց
Ընդունում է հիւանդներին. մասնագիտութիւն՝ սիֆիլիս, միզային, վեներական և մորթու հիւանդութիւններ. առաւօտեան 12—2 ժ., երեկ. 5—7 ժ., Սօլօլակ, Բեհբութեան փողոց № 33.
(ա. օ.) 100—1

ԲԺԻՇԿ
Մելիք-Էյնաթեան
Վեներական, միզասեռական և մորթու
Հիւանդութիւններ
Ընդունելութիւն | 9—10 առաւօտ. 5—7 երեկ.
Կսենիեվսկայա փող. № 6, Վետցէլ հիւանոցի մօտ։
(ե. հ. շ.) 30—26

Երդուեալ հաւատարմատարի օգնական
ԱՂ. ՊԱՊՕՎԵԱՆ
Вельяминовская № 6.
երեկոյեան 6—8 ժ.
(շ. կ. ե.) 3—1

Լոյս տեսաւ և վաճառվում է՝
ԽԱՆ-ԱԶԱՏ
ՅԻՇՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
ԽՐԻՄԵԱՆԻ ՄԱՍԻՆ
Գինն է 20 կոպ.
«Գուտտենբերգ» և «Փարոս» գրավաճառանոցներում։ Կարելի է դիմել և հեղինակին «Մշակի» խմբագրատանը։ Գումարով գնողներին սովորական զեղչ։
(ա. օ.) 5—3

Շարունակվում է բաժանորդագրութիւն 1908 թ.
„ԳՈՐԾ“
ԳԻՏԱԿԱՆ, ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ, ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ
հանրամատչելի
ԵՐԿՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹԻ
(32—40 երես)
Բաժանորդագինն է՝ փետրվարից մինչև տարվայ վերջը (22 համար, հանդէսի ձևով). Թիֆլիս և դուրսը 2 ր. ♦ Արտասահման 3 ր. Թիֆլիս և Թիֆլիսից դուրս, հատով՝ 10 կ. Բանւորները և ուսանողները կարող են բաժանորդագինը մաս-մաս վճարել. կէսը սկզբից, մնացածը յուլիսին։
Թերթին աշխատակցելու են՝
Բ. Իշխանեան, բժ. Տ. Խախանեան, Ղ. Տէր-Ղազարեան, Ալ. Ռուբէնի, Եսալեմ, Նարօ, Գ. Պճէրկեան. Նորեկ. Խ. Սամուէլեան և ուրիշները։
Հասցէն՝ Тифлисъ, редакція журнала „Гордзъ“. Большая-Ванкская, № 7 (уголъ Русской ул.), домъ арм. дух. семинаріи.
Արտասահմանից՝ Tiflis, Redaction du journal «Gordz».
Դրամները և պատուիրած նամակները խնդրում ենք անպատճառ ուղարկել հետևեալ հասցէով. Головинскій проспектъ, «Парижскій» магазинъ, Погосу Оганджаняну.
Հատով կարելի է ստանալ լրագրավաճառներից, նաև «Գուտտենբերգ» և «Փարոս» գրախանութներում։
ԲԱԳՈՒՈՒՄ կարելի է բաժանորդ գրվել և թերթը յատուկ ստանալ «Յոյս» բիւրօյում (Газетное Бюро „Уйсъ“, уголъ Балаханск. и Магазинной ул.) Տ. Սարգսեանի մօտ։
Խմբ. բաց է առ. 11—1 ժ., երեկ.՝ 5—7-ը։
Խմբագիր-հրատ. Մ. Ստամբօլցեան

ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ ԲԱՆԿԱՅԻՆ ԵՒ ԿՈՄԻՍԻՕՆԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ
Առաջարկում է իր ծառայութիւնները դրամագլուխներ հայթայթելու համար արդիւնաբերական և լեռնային ձեռնարկութիւնների վրաւականով։ Իր հաշւում հետազօտել է տալիս իրան առաջարկված իւրաքանչիւր լուրջ գործ։
Հասցէն՝ Banque Denis et C-ie, 33, rue Le Peletier, Парижъ.
(օ. մ.) 10—2

ЗАЧѢМЪ ОСТАВАТЬСЯ ТОЛСТЫМЪ?
Знаменитые порошки
Д-ра МАРКОНИ
изготовляемые Хим. Фарм. Общ. „ФАКИРЪ“ въ Берлинѣ W.
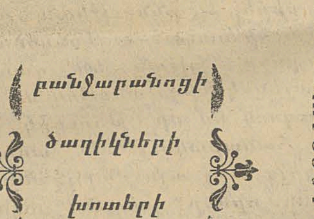
теперь можно получить почти во всѣхъ Аптекахъ и Аптекарскихъ магазинахъ Россіи.
Еженедѣльно уменьшаютъ вѣсъ отъ 2—4 фнт.
Это единственное, разумное, вѣрно дѣйствующее и при томъ вполнѣ безвредное для здоровья средство.
Медицинскій совѣтъ журнальнымъ постановленіемъ отъ 12 декабря 1906 г. за № 846 призналъ возможнымъ разрѣшить ввозъ въ Россію означеннаго средства, въ качествѣ врачебнаго средства, для продажи изъ аптекъ безъ рецептовъ врачей, и изъ аптекарскихъ магазиновъ.
Цѣна за коробку хватающую на 1 мѣсяцъ 3 рубля, тройная коробка 7 рублей.
Главный складъ въ Москвѣ у Е. Беверъ, Покровка, д. Арбатскихъ.
Թիֆլիսում, Կովկասեան ընկերութեան դեղագործական [illegible]
(1, 8, 23, 8, 23) 5—1